

รายงานวิจัย

การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครอง

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

Local Leaders' Participation in Safeguarding

Intangible Cultural Heritage

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ มาประณีต

นางสาวเบ็ญจรัศม์ มาประณีต

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

งบประมาณเงินรายได้ คณะสังคมศาสตร์ ประจำปี 2553

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง คือ ผู้นำท้องถิ่นจากทั่วประเทศจำนวน 314 คน ที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ ผลการเปรียบเทียบแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลการวิจัยในด้านการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน การได้ยืมข่าวสารและการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ต่างกันมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้นำท้องถิ่นที่ตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยในการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมมากกว่าผู้ที่ตระหนักในคุณค่าฯ น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการวิจัยในด้านการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้นำท้องถิ่นที่ตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมมากกว่าผู้ที่ตระหนักในคุณค่าฯ น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิจัยในด้านการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีตำแหน่ง และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้นำท้องถิ่นที่เคยได้ยืมข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมมากกว่าผู้ที่ไม่เคยได้ยืมข่าวสารฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาได้แนวทางการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น 6 แนวทาง ดังนี้ (1) การจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (2) การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (3) การสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทาง

วัฒนธรรมโดยภาครัฐ (4) การดำเนินโครงการส่งเสริม อนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (5) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (6) การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

Abstract

This research aims at comparing the differences among demographic characteristics, knowledge towards the intangible cultural heritage and awareness of the value of ICH in the participation in safeguarding the ICH of local leaders. The participation behavior is divided into three stages including 1) initiation, 2) implementation, and 3) evaluation of the ICH projects or activities. This research also seeks the safeguarding measures of the ICH. The total of the purposive sample group was 314 local leaders, who attended the Raising Awareness on Value of Intangible Cultural Heritage Training Project between March and May 2010, across the country. The results are as follows:

1. In the initiation stage, the results show that the local leaders having different ages, positions, working periods, hearing the ICH information and attending the ICH workshop are different in the initiation of projects or activities at the significant level of .05. The local leaders with the differences in the awareness levels of the ICH also are different in the initiation of projects or activities at the significant level of .01.

2. In the implementation stage, the results show that the local leaders having different ages, positions, and working periods are different in the implementation of the ICH projects or activities at the significant level of .01. The local leaders with the differences in the awareness levels of the ICH also are different in the implementation of projects or activities at the significant level of .05.

3. In the evaluation stage, the results show that the local leaders having different positions, hearing the ICH information, and attending the ICH workshop are different in the evaluation of the ICH projects or activities at the significant level of .01. The local leaders who have heard the ICH information are more likely to evaluate the ICH projects or activities than those who have never heard before at the significant level of .05.

In order to safeguard ICH, the leaders provide six measures: (1) identifying and inventorying the ICH, (2) designating the ICH, (3) providing government's assistance in promoting the ICH, (4) enhancing, conserving, and transmitting the ICH, (5) disseminating the ICH information, and (6) ratifying the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก งบประมาณเงินรายได้ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2553 และสามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลของโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลของโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจำเป็นต้องไม่ได้ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์โครงการวิจัยนี้ และคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยนี้ คณะนักวิจัยหวังว่างานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไป

คณะนักวิจัย
มีนาคม 2554

สารบัญ

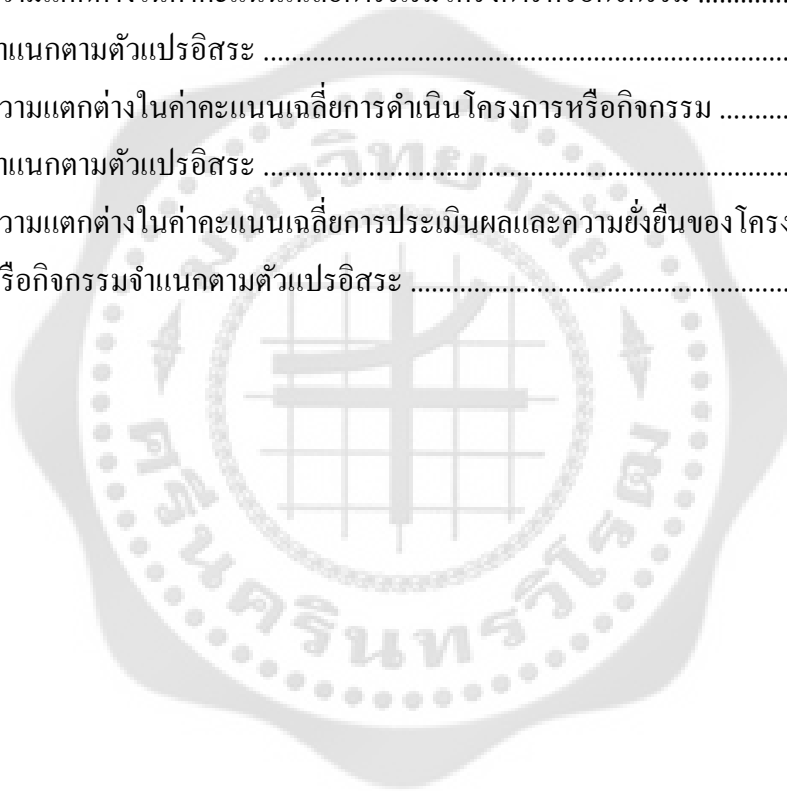
หน้า

บทคัดย่อ	
Abstract	
ประกาศคุณูปการ	
บทสรุปผู้บริหาร	
สารบัญตาราง	
สารบัญรูปภาพ	
บทที่ 1	บทนำ 1
	ความสำคัญและที่มาของปัญหา 1
	วัตถุประสงค์การวิจัย 2
	วิธีดำเนินการวิจัย 2
	ขอบเขตของการวิจัย 3
	สมมติฐานการวิจัย 4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 4
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5
	ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 5
	แนวคิดการมีส่วนร่วม 13
	แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ 18
	แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก 21
	งานวิจัยด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง 23
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย 25
	ขอบเขตของการวิจัย 25
	สมมติฐานการวิจัย 25
	ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย 26
	กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 26
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 27
	การวิเคราะห์ข้อมูล 30

	คำสำคัญ	30
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	31
	ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง	31
	ระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	
	ความตระหนักในคุณค่ามรดกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	
	การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	35
	ความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการปกป้องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	
	จำแนกตามตัวแปรอิสระ	37
	แนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	47
บทที่ 5	สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	51
	สรุปและอภิปรายผล	51
	ข้อเสนอแนะ	54
บรรณานุกรม		56
ภาคผนวก		59
	หนังสือขอบุคลากรเป็นผู้ร่วมวิจัย	
	หนังสือตอบรับบุคลากรเป็นผู้ร่วมวิจัย	
ประวัติคณะนักวิจัย		62

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนร้อยละตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง	32
2	ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทาง ... วัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	
	การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	35
3	ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม	
	จำแนกตามตัวแปรอิสระ	37
4	ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม	
	จำแนกตามตัวแปรอิสระ	40
5	ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ..... หรือกิจกรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ	44

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	3
2	กระบวนการเกิดความตระหนัก	22

บทสรุปผู้บริหาร

ชื่อโครงการ

(ภาษาไทย) การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(ภาษาอังกฤษ) Local Leaders' Participation in Safeguarding the Intangible Cultural Heritage

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลถึงความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น
3. เพื่อหาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ที่มาของการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมอย่างรุนแรงในสังคมไทย ส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความคิดและพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ เช่น เด็กไทยนิยมเรียนบัลเล่ต์ มากกว่าเรียนรำไทย หรือเรียนขับร้องเพลงภาษาอังกฤษมากกว่าร้องหมอลำหรือลำตัด จนทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสังคมไทยเริ่มเลือนลางจนค่อย ๆ สูญหายไป แม้แต่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) ได้ประกาศอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage) ซึ่งมีการรับรองเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2546 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สร้างกระแสการอนุรักษ์และคุ้มครองในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ รวมถึงสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ (Section of Intangible Cultural Heritage. 2009)

การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนับเป็นเรื่องเร่งด่วนของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนัก กระตุ้นและส่งเสริมการอนุรักษ์

ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน แต่จากงานวิจัยหลายเรื่องกลับพบว่าผู้นำท้องถิ่นยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นมากเท่าที่ควร อาทิเช่น งานวิจัยของมณฑิรา ยืนนาน (2543: ออนไลน์) เรื่องศึกษาภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีท้องถิ่น ศิลปะการแสดงท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาษาถิ่น ไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชนี สภาและคณะ (2548: ออนไลน์) ที่ศึกษาบทบาทด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านปัจจัยด้านการปฏิบัติ และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่าผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทด้านวัฒนธรรมในภาพรวมระดับปานกลาง แต่เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า มิติด้านการปฏิบัติ เรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี และมิติด้านผลผลิต คือ จำนวนบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมและการจัดทำเอกสารเผยแพร่ทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย

ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตระหนักถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง เพื่อให้มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป

การดำเนินงานและผลงานที่ได้รับจากการวิจัย (โดยสังเขป)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม 2553 จำนวน 5 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ภาคกลางในเดือนมีนาคม ณ กรุงเทพฯ ครั้งที่ 2 ภาคเหนือ ในเดือนเมษายน ณ จังหวัดเชียงราย ครั้งที่ 3 ภาคใต้ในเดือนเมษายน ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเดือนเมษายน ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ และครั้งที่ 5 ภาคตะวันออกและกรุงเทพฯ ในเดือนพฤษภาคม ณ กรุงเทพฯ และมีผู้ตอบแบบสอบถามของโครงการฯ จำนวน 314 คน จากผู้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมดจำนวน 381 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.41 ซึ่งจำแนกตามตำแหน่ง ได้แก่ (1) ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 75 คน (2) ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด จำนวน 58 คน (3) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด จำนวน 49 คน (4) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 57 คน (5) ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด จำนวน 52 คน (6) ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย จำนวน 9 คน และ (7) ไม่ระบุตำแหน่งจำนวน 14 คน

การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ได้ทราบจุดอ่อนและจุดแข็ง ในการมีส่วนร่วมการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น ทำให้สามารถจัดการฝึกอบรมได้ตรงตามความต้องการของผู้นำท้องถิ่น
2. สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมทุกระดับเพื่อปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวทางการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

งานวิจัยได้แนวทางการส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อที่จะนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป มี 6 แนวทางได้แก่

1. การจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอควรจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถือเป็นวิธีการขั้นต้นของการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านการสำรวจ ศึกษา และบันทึกข้อมูลของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การจัดทำฐานข้อมูลนี้จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย อันจะส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง

2. การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเล็งเห็นความจำเป็นของการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้การบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง รวมถึงกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า อัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของชาติมิให้เสี่ยงต่อการสูญหายไป

3. การสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยภาครัฐ

ผู้นำท้องถิ่นให้ความสำคัญของการสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยภาครัฐเป็นอย่างยิ่ง และให้ข้อเสนอแนะการช่วยเหลือของภาครัฐ ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านงบประมาณ

หน่วยงานราชการ อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เพียงพอ ครอบคลุมทุกกลุ่มและองค์กร และอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการจัดตั้งเครือข่ายวัฒนธรรม

การจัดตั้งเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคล องค์กร หรือชุมชนที่กระจัดกระจายได้ติดต่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เรียนรู้ และร่วมมือกัน ผู้นำท้องถิ่นได้แนะนำการจัดตั้งเครือข่ายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทั่วประเทศ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่

3.2.1 รูปแบบแนวนอน (Horizontal Network) เป็นการประสานการทำงานด้านการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงาน องค์กรหรือกลุ่มที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น เครือข่ายกระทรวง (กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) เครือข่ายจังหวัด เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน เครือข่ายโรงเรียน เครือข่ายเยาวชน เป็นต้น

3.2.1 รูปแบบแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรและกลุ่มที่อยู่ต่างระดับกัน เช่น ความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนหรือกลุ่มเยาวชน องค์กรพัฒนาเอกชนกับกระทรวง เป็นต้น

3.3 ด้านการฝึกอบรมให้ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และความชำนาญ ที่ความรู้ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการฝึกอบรมด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้แก่ เยาวชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อส่งเสริมการตระหนักถึงคุณค่าและเป็นการปูทางไปสู่การอนุรักษ์ สร้างสรรค์ พัฒนา และสืบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3.4 ด้านนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรบรรจุแผนงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแผนงานประจำปี รวมถึงการผลักดันให้การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นวาระแห่งชาติ

4. การดำเนินโครงการส่งเสริม อนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

4.1 การดำเนินโครงการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอแนะให้มีการดำเนิน โครงการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรม ได้มีโอกาสแสดงออก และพัฒนาความรู้ความสามารถอย่าง

4.2 การดำเนินโครงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นให้ข้อเสนอแนะถึงการดำเนินโครงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความหวงแหน และความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตน ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

4.3 การดำเนินโครงการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และกีฬา การละเล่นพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว การถ่ายทอดเป็นการส่งความรู้และทักษะด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปของการเรียนการสอนไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

5. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเห็นสมควรให้มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป ถือเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และให้ความร่วมมือและสนับสนุน ส่งผลถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุถึงเป้าหมาย โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นได้ให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ อาทิเช่น การเผยแพร่ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทางอินเทอร์เน็ต การผลิตสารคดีสั้น การจัดตั้ง Culture Channel เพื่อประชาสัมพันธ์งานประเพณี เทศกาลต่างๆ หรือองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และรายการวิทยุเสนอสาระทางวัฒนธรรม โครงการเกี่ยวกับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว เช่น รายการวิทยุ “มรดกพื้นบ้านล้านนา” นิทรรศการถาวร เรื่องการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมือง ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โครงการรายการ “เปิดกรุพื้นบ้านสืบสานตำนานเสริน” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

6. การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก สืบเนื่องจากความตระหนักถึงการเล็งต่อการสูญหายและความต้องการที่จะประกาศเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของประเทศไทยในระดับนานาชาติให้รับรู้ อย่างไรก็ตาม ควรสอบถามความคิดเห็นจากเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและประชาชนถึงการเข้าร่วมเป็นภาคีหรือไม่

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนิน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
2. ควรมีจัดฝึกอบรมการประเมินผลและความยั่งยืนของ โครงการและกิจกรรมให้มากขึ้น
3. ควรจัดการฝึกอบรมด้านการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะ
4. ควรวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินและการประเมินผลและความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง เช่น อายุการทำงาน ความรู้ หรือความตระหนักเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งต่อไป

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมอย่างรุนแรงในสังคมไทย ส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความคิดและพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ เช่น เด็กไทยนิยมเรียนบัลเล่ต์ มากกว่าเรียนรำไทย หรือเรียนขับร้องเพลงภาษาอังกฤษมากกว่าร้องหมอลำหรือลำตัด จนทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสังคมไทยเริ่มเลือนลางจนค่อย ๆ สูญหายไป แม้แต่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) ได้ประกาศอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage) ซึ่งมีการรับรองเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2546 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม สร้างกระแสการอนุรักษ์และคุ้มครองในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ รวมถึงสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ (Section of Intangible Cultural Heritage, 2009)

การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนับเป็นเรื่องเร่งด่วนของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนัก กระตุ้นและส่งเสริมการอนุรักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน แต่จากงานวิจัยหลายเรื่องกลับพบว่าผู้นำท้องถิ่นยังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นมากเท่าที่ควร อาทิเช่น งานวิจัยของมณฑิรา ยืนนาน (2543: ออนไลน์) เรื่องศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีท้องถิ่น ศิลปะการแสดงท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาษาถิ่นไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชณี สภาและคณะ (2548: ออนไลน์) ที่ศึกษาบทบาทด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านปัจจัยด้านการปฏิบัติ และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่าผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทด้านวัฒนธรรมในภาพรวมระดับปานกลาง แต่เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า มิติด้านการปฏิบัติ เรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี และมีมิติด้านผลผลิต คือ จำนวนบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมและการจัดทำเอกสารเผยแพร่ งานด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย

ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตระหนักถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง เพื่อให้มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลถึงความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่น
3. เพื่อหาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์สำหรับการวิจัยนี้เป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิที่ได้มาจากข้อมูลของโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ จัดโดยกลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (ชื่อเดิม คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) ระหว่างเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม 2553 หัวหน้าโครงการวิจัยประสานงานและทำหนังสือถึงเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อขออนุเคราะห์ข้อมูลสำหรับโครงการวิจัย

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ จาก 5 ภาคโดยแยกเป็น (1) ภาคกลาง จำนวน 69 คน (2) ภาคเหนือ จำนวน 79 คน (3) ภาคใต้ จำนวน 60 คน (4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 86 คน และ (5) กรุงเทพฯและภาคตะวันออก จำนวน 87 คน รวมจำนวนทั้งหมด 381 คน

ส่วนผู้ที่ตอบแบบสอบถามของโครงการฯ มีจำนวนทั้งหมด 314 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.41 ได้แก่ (1) ภาคกลาง จำนวน 64 คน (2) ภาคเหนือ จำนวน 62 คน (3) ภาคใต้ จำนวน 53 คน (4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 74 คน และ (5) กรุงเทพฯและภาคตะวันออก จำนวน 61 คน โดยแยกตามตำแหน่ง ดังนี้

- 1) ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 75 คน
- 2) ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด จำนวน 58 คน
- 3) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด จำนวน 49 คน

- 4) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 57 คน
- 5) ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด จำนวน 52 คน
- 6) ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย จำนวน 9 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณและคุณภาพ

3.1 การใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ในงานวิจัย

3.2 การใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ t-Test และ ANOVA เพื่อให้วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำแนกตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

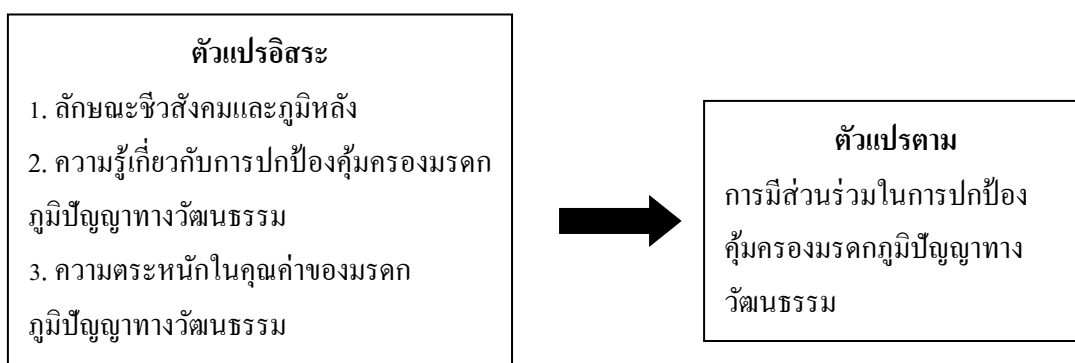
ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 1.1 ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ประกอบด้วย (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) ตำแหน่ง (5) ระยะเวลาการทำงาน (6) การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (7) การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- 1.3 ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- 2.1 การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม
- 2.2 การดำเนินโครงการ/กิจกรรม
- 2.3 การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม

รูปภาพ 1 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน
2. ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน
3. ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการส่งเสริมผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
2. ได้งานวิจัยด้านการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1. ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
2. สาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
3. แนวทางการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
4. กระบวนการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายการมีส่วนร่วม
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

1. ความหมายของความรู้
2. ระดับของความรู้
3. การวัดความรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับตระหนัก

1. ความหมายของความตระหนัก
2. กระบวนการเกิดความตระหนัก
3. การวัดความตระหนัก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง

ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1. ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก

ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณี บัณฑิตบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน (กลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2552: 6)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช) ได้นิยามมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมว่า องค์ความรู้หรือผลงานที่เกิดจากบุคคลหรือกลุ่มชนที่ได้มีการสร้างสรรค์ พัฒนา สืบสม และสืบทอด และประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประกอบด้วยผลงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม ศิลปะพื้นบ้าน ความรู้ ความสามารถ ทักษะ วิถีการปฏิบัติซึ่งแสดงออกทางภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม อาหาร เป็นต้น โดยที่สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว ได้ส่งผ่านและสืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นแนวทางปฏิบัติหรือในบางเรื่องเป็นเสมือนจิตวิญญาณที่ยึดถือร่วมกันของคนในสังคม รวมทั้งในบางเรื่องยังคงมีความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปะสูงยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552: 4)

2. สาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.1 ยูเนสโกได้จำแนกสาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามที่กำหนดในอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาขา ดังนี้ (กลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2552: 6-7)

1) มุขปาฐะและการแสดงออก รวมถึงภาษาในฐานะที่เป็นสื่อของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Oral Traditions and Expressions, including Language as a Vehicle of the Intangible Cultural Heritage) เช่น สุภาษิต คำปริศนา คำพังเพย นิทาน เรื่องเล่า เพลงกล่อมเด็ก ตำนาน महाकाพย์ ร้อยกรอง บทสวด บทเพลง ฯลฯ ซึ่งมุขปาฐะและการแสดงออกเหล่านี้ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ คุณค่า และความทรงจำที่มีร่วมกัน โดยสิ่งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดทางวัฒนธรรม

2) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) แบ่งออกเป็น 4 ประเภทย่อย คือ ดนตรี การแสดง ดนตรี การแสดงในพิธีกรรม และเพลงร้องพื้นบ้าน ในบางกรณีศิลปะการแสดงอาจจะผนวกรวมกับหรือเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาอื่น ๆ เช่น พิธีกรรม งานเทศกาล หรือมุขปาฐะ ในการสำรวจศิลปะการแสดงพบว่า เนื้อหาสาระของศิลปะการแสดงมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับศาสนา หรือความเป็นดั้งเดิมหรือไม่ก็ตาม จะมีความเกี่ยวข้องโยงกับการทำงาน ความบันเทิง การเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ศิลปะการแสดงยังสามารถใช้แสดงได้อย่างหลากหลายวาระโอกาสด้วย เช่น ศิลปะการแสดงโยงานแต่งงาน งานศพ พิธีกรรม เทศกาล หรืองานสังคมอื่น ๆ

3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ (Social Practice, Rituals and Festive Events) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติกันอย่างเป็นประจำประกอบการดำรงชีวิตของชุมชนหรือกลุ่มคน แนวปฏิบัติทางสังคมกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งสร้างความเป็นอัตลักษณ์

ความเป็นตัวตน และความต่อเนื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน การปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดและปฏิบัติในช่วงระยะเวลาที่สถานที่ที่กำหนดไว้เป็นพิเศษ และในบางครั้งอาจจะมีการจำกัดกลุ่มคนที่สามารถเข้าร่วมในแนวปฏิบัติทางสังคมหรือพิธีกรรมนั้น ๆ ได้ ในส่วนของงานเทศกาลต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเปิดต่อสาธารณชน โดยไม่มีการจำกัดผู้ที่เข้าร่วมงานนั้น ๆ ตัวอย่างของแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง การละเล่นผีตาโขน ฯลฯ

4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practices Concerning Nature and the Universe) องค์ความรู้ ความชำนาญ ทักษะ การปฏิบัติ เครื่องหมาย แสดงออกที่ชุมชน ได้มีการพัฒนา และทำให้อยู่ถาวรที่มีการปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบที่เกี่ยวกับกระบวนการคิดนี้แสดงออกผ่านทางภาษา มุขปาฐะ ความทรงจำ และพื้นที่ ซึ่งออกมาในรูปแบบคุณค่า ความเชื่อ พิธีกรรม พิธีการเหยงยา แนวปฏิบัติทางสังคมหรือสถาบัน และองค์กรทางสังคม ตัวอย่างของสาขานี้ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงนิเวศวิทยา องค์ความรู้ของชนพื้นเมือง ชาติพันธุ์ ชีวภาพ ชาติพันธุ์พฤกษศาสตร์ ระบบการรักษาแบบดั้งเดิม ตำราปรุงยา พิธีกรรม วิถีการกินอยู่ ความเชื่อศาสตร์อันลึกลับ พิธีการเข้าร่วมทางศาสนา การทำนายโชคชะตา การพยากรณ์ จักรวาลวิทยา ความเชื่อเกี่ยวกับหมอผีหรือคนทรงเจ้า ฯลฯ

5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship) หมายถึง ทักษะและองค์ความรู้ที่แสดงออกมาจากงานช่างฝีมือ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการสืบทอดองค์ความรู้ของช่างฝีมือสู่คนรุ่นหลังภายในชุมชน ตัวอย่างงานช่างฝีมือดั้งเดิม เช่น ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องรัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง อัญมณีและเครื่องประดับ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

2.2 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552: 6-12) จำแนกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ออกเป็น 6 สาขา ได้แก่

1) วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Literature) หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยครอบคลุมทั้งวรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่าและที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบด้วย

ก. นิทานพื้นบ้าน (Folk Tales) หมายถึง เรื่องที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ประกอบด้วย นิทานเทพปกรณัม/ตำนาน นิทานศาสนา นิทานคติ นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานเรื่องผี มุขตลกและเรื่องไม้ นิทานเข้แบบของไทย

ข. ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐาน การอพยพ ความเป็นมา และบุคคลสำคัญของชุมชน

ค. บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม (Incantations) หมายถึง คำสวดที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น บททำขวัญ คำบูชา คำสมา คำเวหนาน บทสวดสรภัญญ์ คาถาบทอนิสสงส์ บทประกอบการรักษาโรคพื้นบ้าน คำให้พร คำอธิษฐาน ฯลฯ

ง. บทร้องพื้นบ้าน (Folk Verbal Scripts) หมายถึง คำร้องที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาในโอกาสต่าง ๆ เช่น บทกล่อมเด็ก บทร้องเล่น บทเกี่ยวพาราตี บทจ้อย คำแข็ง ฯลฯ

จ. ถิ่นวนและภาษิต (Idioms and Adages) หมายถึง คำพูดหรือคำกล่าวที่สืบทอดกันมา มักมีสัมผัสคล้องจองกัน เช่น โวหาร คำคม คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย คำขวัญ คติพจน์ คำสบถ สาบาน คำสาปแช่ง คำชม คำคะนอง ฯลฯ

ฉ. ปริศนาคำทาย (Riddles) หมายถึง คำหรือข้อความที่ตั้งเป็นคำถาม คำตอบที่สืบทอดกันมา เพื่อให้ผู้ตอบได้ทายหรือตอบปัญหา เช่น คำทาย ปัญหาเขาวน ะหมี เป็นต้น

ช. ตำรา (Treatise) หมายถึง องค์กรความรู้ที่มีการเขียนบันทึกในเอกสารโบราณ เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราคุณลักษณะคนและสัตว์ ตำรายา ฯลฯ

2) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่าง ๆ โดยมีผู้แสดงเป็นสื่อผ่านทางเสียง ได้แก่ การขับร้องหรือการเล่นดนตรี และทางร่างกาย เช่น การรำ การเชิด การเต้น การแสดงท่าทาง ฯลฯ ประกอบด้วย

ก. ดนตรี (Music) หมายถึง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง และ/หรือลีลาจังหวะ เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดัง ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริง เป็นต้น ดนตรีมีบทบาทในการบรรเลงเพื่อการขับกล่อม ความบันเทิง ประกอบพิธีกรรม และประกอบการแสดง

ข. การแสดง (Performance) หมายถึง การแสดงออกทางร่างกาย ท่วงท่าการเคลื่อนไหว ท่าเต้น ท่ารำ การแสดงกิริยาของการเต้น การรำ การเชิด ฯลฯ ซึ่งแสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึก และการเล่าเรื่อง การแสดงอาจแสดงร่วมกับดนตรีและการขับร้องหรือไม่ก็ได้

ค. ดนตรีและการแสดงในพิธีกรรม (Music and Performance in Rituals) หมายถึง การผสมผสานระหว่างการแสดง การร้อง การรำ และดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อในการดำรงชีพ การรักษาโรค การเรียกขวัญกำลังใจ การประกอบอาชีพ เป็นต้น

ง. เพลงร้องพื้นบ้าน (Folksongs) หมายถึง บทเพลงที่มีท่วงทำนองเกิดจากคนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยคิดรูปแบบการร้องและการเล่น ใช้ภาษาที่เรียบง่าย มุ่งความสนุกสนานเพลิดเพลินในโอกาสต่าง ๆ การร่วมแรงร่วมใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือในการประกอบอาชีพ

3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล (Social Practices, Rituals and Festive Events) หมายถึง การแสดงออกซึ่งแบบอย่างทีนิยมประเพณีปฏิบัติสืบ ๆ กันมา ประกอบด้วย

ก. ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง การยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้มาจากสติปัญญาอย่างมีเหตุผล อย่างศรัทธา ไม่มี

ความจริง หรือไม่มีเหตุผลเลยก็ได้ ทั้งนี้ อาจเป็นความเชื่อส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล หรือกลุ่มชน เช่น ความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติ โฉลก โชคลาง เครื่องรางของขลัง ขี้หอม และอื่นๆ เป็นต้น

ข. ขนบธรรมเนียม (Customs) หมายถึง แบบอย่างของคนในท้องถิ่นนิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การไหว้ การผูกเสี่ยว การสมมาหรือขอขมา กิริยามารยาท เป็นต้น

ค. ประเพณีและพิธีกรรม (Traditions and Ceremonies) หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความนิยมจนกำหนดเป็นแบบแผน กิจกรรมหรือกรรมวิธี เช่น พิธีกรรมการทำมาหากิน พิธีกรรมการดูแลสุขภาพ พิธีกรรมสำหรับแต่ละขั้นตอนในชีวิต พิธีกรรมในศาสนา พิธีกรรมในรอบปี/ประเพณี 12 เดือน งานเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

4) ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practices Concerning Nature and the Universe) หมายถึง พื้นเพความรู้ ความสามารถ ทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและจักรวาลของกลุ่มชน ชุมชน และท้องถิ่น ประกอบด้วย

ก. การตั้งถิ่นฐาน (Settlement) หมายถึง องค์ความรู้ในการเลือกทำเลหรือที่ตั้งชุมชน การสร้างที่อยู่อาศัย

ข. อาหารการกิน (Gastronomy and Culinary) หมายถึง องค์ความรู้ในด้านอาหารที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา เช่น วัฏจักรของอาหาร การแปรรูป การถนอมอาหาร อาหารในพิธีกรรม ภาชนะเครื่องใช้ เป็นต้น

ค. การดูแลสุขภาพ (Healthcare) หมายถึง องค์ความรู้ในการจัดการดูแลสุขภาพในชุมชนแบบดั้งเดิม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น และเป็นที่ยอมรับของชุมชนนั้น ๆ เช่น วิธีการปฏิบัติเพื่อการดูแลสุขภาพและรักษาโรค ความเชื่อและระบบความสัมพันธ์ในการดูแลสุขภาพ

ง. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Management) หมายถึง องค์ความรู้ในการจัดการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของคนในท้องถิ่นและชุมชนที่สั่งสมและสืบทอดต่อ ๆ กันมา เช่น การจัดการดิน แร่ธาตุ ป่าไม้ น้ำ

จ. โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ (Astrology and Astronomy) หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำนายทายทัก ดวงชะตา ดวงดาว จักรวาล และสิ่งที่เหนือธรรมชาติ หรือเป็นวิชาที่ว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลัก เช่น การตั้งชื่อ การทำนายอนาคต หรือการให้ฤกษ์ เป็นต้น

5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship) หมายถึง ภูมิปัญญา ทักษะ ฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ และกลวิธีการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ สะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน ประกอบด้วย

ก. ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (Textile and Textile Products) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย จิต เกาะ/ล้วง เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มแสดง

สถานภาพทางสังคม ลักษณะของผ้าไทยเป็นผ้าหน้าแคบ ลวดลายผ้ามีความเกี่ยวข้องกับตำนานพื้นถิ่น ความเชื่อ และธรรมชาติ ซึ่งลวดลายดังกล่าวมักเกิดจากเส้นพุ่งเป็นหลัก เอกลักษณ์ของผ้าไทยที่เด่นชัดคือ ไม่นิยมตัดแต่งผ้า มักใช้ทั้งผืน เช่น ผ้าขาวม้า กุญแจ ผ้าซิ่น โสร่ง ถ้าเป็นผ้านุ่งจะใช้ผ้าลาย แต่ถ้าเป็นผ้าห่มจะใช้ผ้าพื้น

ข. เครื่องจักสาน (Basketry) หมายถึง ภาชนะเครื่องใช้ประจำบ้านของคนไทย เช่น ตะกร้า กระชาด ทำจากวัสดุคืบในท้องถิ่น เช่น ไม้ หวาย กระจูด ลำเจียก โดยนำมาจักสาน จึงเรียกว่า เครื่องจักสาน กลวิธีในการทำเครื่องจักสาน ได้แก่ การถัก ผูก รัด มัด ร้อย โดยใช้ดอก หวาย เพื่อให้เครื่องจักสานคงทนและคงรูปอยู่ได้ตามต้องการ

ค. เครื่องรัก (Lacquer ware) หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้รักเป็นวัสดุในการสร้างผลงาน เช่น ปิดทองรดน้ำ ประดับมุก ประดับกระจกสี ปั้นกระแฉะ และเงิน รักหรือยางรักมีลักษณะเป็นยางเหนียว สามารถเกาะจับพื้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสงค์จะทาหรือถมทับ หรือเคลือบผิวได้ดีมีคุณสมบัติที่ทำให้ผิวพื้นที่ทาหรือเคลือบด้วยรักจะเป็นผิวมันหลังจากรักแห้งสนิท มีคุณสมบัติทนต่อความร้อน ความชื้น กรดหรือด่างอ่อน ๆ และยังเป็นวัสดุที่ใช้เชื่อมสมุกหรือสีเข้าด้วยกัน

ง. เครื่องปั้นดินเผา (Pottery) หมายถึง หัตถกรรมที่ใช้ดินเหนียวเป็นวัสดุคืบหลักในการผลิต มีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ โดยที่เนื้อดินเหนียวต้องมีส่วนผสมของทรายแม่น้ำ ซึ่งเป็นทรายเนื้อละเอียดทำให้เนื้อดินแห้งสนิทไม่แตกร้าว ดินเหนียวที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาจากที่ต่าง ๆ ให้สีไม่เหมือนกัน เช่น ดินเหนียวกาลินจากลำปางจะให้สีขาว ดินเหนียวจากราชบุรีจะให้สีแดง ดินเหนียวจากด่านเกวียนจะให้สีเหลือง น้ำตาลอมม่วง หรือน้ำเงิน

จ. เครื่องโลหะ (Metal Work) หมายถึง สิ่งที่มีวัสดุหลักเป็นเหล็ก ทองเหลือง หรือทองแดง เครื่องเหล็กนิยมทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและการเกษตร โดยการเผาไฟให้อ่อนตัวและตีเหล็กเป็นรูปทรงต่าง ๆ ให้ได้สัดส่วน เครื่องโลหะที่ทำจากทองเหลืองเป็นวัสดุหลัก นำทองเหลืองมาเผาจนหลอมเหลวแล้วจึงนำไปเทลงในรูปแบบต่าง ๆ ตามลักษณะที่ต้องการ หลังจากนั้นจึงนำมาตกแต่งให้เรียบร้อย ส่วนเครื่องโลหะที่ทำจากทองแดงเป็นวัสดุหลัก มีการนำทองแดงมาใช้เป็นโลหะเจือหลักสำหรับผลิตตัวเรือนเครื่องประดับเงิน

ฉ. เครื่องไม้ (Wooden Work) หมายถึง งานฝีมือช่างที่ทำจากไม้ซุงหรือไม้แปรรูปเป็นท่อน เป็นแผ่น เพื่อใช้ในงานช่างก่อสร้างประเภทเครื่องสับ เครื่องเรือน เครื่องบูชา เครื่องตั้งเครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องศาสตรา เครื่องดนตรี เครื่องเล่น และยานพาหนะ โดยอาศัยเทคนิควิธีการแกะ สลัก สับ ขุด เจาะ กลึง ถาก ขุด และขัด

ช. เครื่องหนัง (Leather Work) หมายถึง งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังสัตว์ โดยผ่านกระบวนการหมักและฟอกหนังเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และให้เกิดความนิ่มนวล สามารถบีบงอได้ตามที่ต้องการ เครื่องหนังนิยมไปใช้เกี่ยวกับศิลปะการแสดง เช่น ทำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีหนัง ได้แก่ กลองแขก กลองชนะ กลองชาตรี กลองทัด กลองมลายู กลองมอญ กลองยาว กลองสองหน้า

ตะโพน โทม บัณเฑาะว์ เปิงมาง รำมะนา ไหซอง เป็นต้น ประเภทการแสดง เช่น รูปหนังตะลุง หนังใหญ่ รวมถึงอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีหนังเป็นส่วนประกอบ

ซ. เครื่องประดับ (Ornaments) หมายถึง งานช่างฝีมือที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการตกแต่งให้เกิดความงดงาม เริ่มต้นจากการใช้วัสดุที่พบง่ายในท้องถิ่นนำมาผลิตเป็นเครื่องประดับตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการใช้อัญมณีและโลหะมีค่าชนิดอื่น

ฉ. งานศิลปกรรมพื้นบ้าน (Folk Art) หมายถึง งานที่มีการแสดงอารมณ์สะท้อนออกทางฝีมือการช่าง ให้ประจักษ์เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองในด้านการยังชีพและความต้องการคุณค่าด้านความงาม เช่น ภาพเขียน งานปั้น งานแกะสลัก งานหล่อ เป็นต้น

ญ. ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น (Other Kinds of Craftsmanship) หมายถึง งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน 9 ประเภทแรกได้ วึ่งอาจเป็นงานช่างฝีมือที่ประดิษฐ์หรือผลิตขึ้นจากวัสดุในท้องถิ่นหรือจากวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น

6) กีฬา การละเล่นพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (Sports, Folk Games and Martial Arts) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือชุมชน การแข่งขัน ศาสตร์การต่อสู้เพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลาย การพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงชีวิต สังคม และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วย กีฬาพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

3. แนวทางการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ 7 แนวทาง ดังนี้ (เบญจรงค์ มาประณีต. 2552: 61-62; อ้างอิงจาก สวช. 2551)

3.1 การจัดทะเบียน ถือเป็นวิธีการขั้นต้นของการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถานภาพของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งมีการบันทึกข้อมูล ภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง และเสียงเพื่อประกอบในทะเบียน นอกจากนี้จะเป็นการบันทึกหลักฐานข้อมูลของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชน หน่วยงาน และสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง เกิดความตระหนัก ใส่ใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน ตลอดจนเกิดกระบวนการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3.2 การขึ้นทะเบียน ถือเป็นหลักฐานยืนยันการเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่ประเทศต่าง ๆ ที่มีความก้าวหน้าในการบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ให้ความสำคัญ และวางนโยบายในการบริหารจัดการทั้งในด้านอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยน เพื่อสืบทอดเป็นสมบัติของชาติและมวลมนุษยชาติ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญและยั่งยืนต่อไป

3.3 การส่งเสริมทางวัฒนธรรม เป็นการสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรมได้มีโอกาสแสดงออก และพัฒนาความรู้ความสามารถ

อย่างเต็มที่ ถึงขั้นที่สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะทางวัฒนธรรมในด้านนั้น ๆ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและหน่วยงาน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ได้ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างเอตทัคคะทางวัฒนธรรมในอนาคต

3.4 การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม เป็นการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

3.5 การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นการนำวัฒนธรรมที่ผ่านการเลืกรรกลั่นกรองแล้วไปใช้ในกระบวนการให้การศึกษา อันจะยังผลให้สมาชิกในสังคมเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

3.6 การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการรักษาวัฒนธรรมของชาติ ตามแนวคิดที่ว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่ในการรักษาหรือสืบทอดวัฒนธรรมและการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักถึงความสำคัญในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เพื่อความยั่งยืนของวัฒนธรรมของชาติ

3.7 การพัฒนากฎหมาย โดยจะต้องบัญญัติกฎหมายให้ครอบคลุมในหลายด้าน ๆ เช่น การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์ และการลงโทษในการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้อย่างไม่เหมาะสม

4. กระบวนการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กระบวนการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมี 9 กระบวนการดังนี้ (เบญจรงค์ มาประณีต. 2552: 62-63; อ้างอิงจาก สวช. 2551)

4.1 กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต่อการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้การจัดการด้านวัฒนธรรมมีความมั่นคง และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง

4.2 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อรู้จักตนเอง ชุมชน และสังคม การกำหนดแผนงานหรือกิจกรรม การลงมือปฏิบัติงาน และการประเมินผล ซึ่งกระบวนการนี้จะเป็นปัจจัยในการจัดการด้านวัฒนธรรม

4.3 กระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการเพื่อเชื่อมโยงบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมมาทำงานร่วมกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา และมีอำนาจต่อรองในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

4.4 กระบวนการฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และสร้างใหม่ เป็นการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาฟื้นฟู ปรับปรุง และพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ หรือเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชน

4.5 กระบวนการให้สิทธิชุมชนและข้อบัญญัติของชุมชน เป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนมีการรักษาและสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ ถ้าชุมชนใดมีการนำสิทธิและกฎเกณฑ์ชุมชนมาใช้ในการขอความร่วมมือ หรือบังคับให้คนในชุมชนได้ปฏิบัติตาม จะทำให้ชุมชนนั้นเกิดความเข้มแข็ง ในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

4.6 กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสนับสนุนชุมชน ท้องถิ่นให้มีการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม เช่น การจัดลานวัฒนธรรม การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนด้านวัฒนธรรม และการศึกษาดูงาน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ จนเกิดความตระหนัก ความรัก และความหวงแหนมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

4.7 กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นกระบวนการสนับสนุนให้สถาบัน ทางสังคมต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน สมาคม ชุมชน ศิลปะพื้นบ้าน ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้าน วัฒนธรรมภายใต้การสนับสนุนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายงาน วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาคณะ พัฒนาชุมชน พัฒนาศิลปวัฒนธรรม และพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิถีชีวิตในบริบทวัฒนธรรมของตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และประสานงานกัน

4.8 กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำและคนในท้องถิ่น เป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาศักยภาพ ผู้นำและคนท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจและได้แนวทางการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4.9 กระบวนการใช้สื่อสาธารณะด้านวัฒนธรรมและการพัฒนา เป็นกระบวนการเผยแพร่ แนวคิดการปกป้องคุ้มครองและการจัดการด้านวัฒนธรรมไปยังท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตน

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมมากมาย ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (1978: 4; อ้างถึงในพิชัย สุขวุ่น. 2546: 7) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่

1) กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากรในการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย

2) กระบวนการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการต่าง ๆ โดยสมัครใจ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มคน อาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

พิชัย สุขวุ่น (2546: 8) ได้ให้ความหมายว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระได้เข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจในการแสดงความรู้สึก ความต้องการ รวมประสานสิ่งเหล่านี้ในการวางแผนและการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ

จงกลพัทธ์ เจตนะจิตร (2546: 32; อ้างถึงในหรรษา มีมงคลกุลดิลก. 2551: 38) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความรู้สึกหรือคิดในเรื่องเดียวกัน และร่วมกันทำเพื่อเกิดผลประโยชน์ร่วมกัน

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคนอย่างสมัครใจ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการริเริ่ม การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การประเมินผล อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น รวมไปถึงสังคมโดยรวม

สำหรับในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การดำเนินกิจกรรม การประเมินผลและความยั่งยืนของกิจกรรม

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ตามที่นักวิชาการได้ทำการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

คูฟแมน (Koufman. 1949: 7; อ้างถึงในสุธี วรรณประดิษฐ์. 2553: ออนไลน์) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542 : 5; อ้างถึงในสุธี วรรณประดิษฐ์. 2553: ออนไลน์) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
- 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมได้ ดังนี้

1) ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังบุคคลเช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

- 2) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตนนั้น ดังนี้

ฟอร์นารอฟ (Fornaroff, 1980 : 104; อ้างถึงในสุธี วรประดิษฐ, 2553: ออนไลน์) เสนอว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ (1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล (2) การดำเนินงาน (3) การใช้บริการจาก โครงการ และ (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

นอกจากนี้ อภิญา กังสนารักษ์ (2544 : 14 – 15; อ้างถึงในสุธี วรประดิษฐ, 2553: ออนไลน์) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

สุธี วรประดิษฐ (2553: ออนไลน์) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข
- 2) ตัดสินใจกำหนดความต้องการ
- 3) ลำดับความสำคัญ
- 4) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร
- 5) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร
- 6) ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน
- 7) ประเมินผล

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980: 219-222; อ้างถึงในहरररररर ररररररर, 2551: 39) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินโครงการอะไรบ้างและทำอย่างไร รวมถึงวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนลงมือก่อน

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการสละเวลา แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ รวมทั้งลงมือปฏิบัติดำเนินการ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ทางด้านสังคม หรือส่วนบุคคล

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการวัดผล ติดตามผล เพื่อหาข้อดีและข้อเสียของโครงการ และนำไปเป็นแนวทางการปรับปรุงโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมสำหรับการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การคิดริเริ่มโครงการ/กิจกรรม อันเกิดจากการตระหนักถึงสภาพปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น
- 2) การดำเนินโครงการ/กิจกรรมให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้
- 3) การประเมินและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม เพื่อให้ทราบว่าผลจากการดำเนินบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

งานวิจัยที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมได้มีดังนี้

ณัฐฐา จุลพรหมและคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ปรับปรุง พิณฟู ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนย่านวัดราชโอรราช วัดนางนอง และวัดหนัง ผลการวิจัยพบว่าประชาชนยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างจริงจัง ทั้งที่ชุมชนรับรู้ว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีคุณค่า แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ ปรับปรุง พิณฟู ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพราะถือเป็นความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชนทุกคน

นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ (2548) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมศักยภาพของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่น อำเภอพระนครศรีอยุธยา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชนทุกชุมชนในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่แบบเจาะจง การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการดำเนินการพบว่า ผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่นค่อนข้างน้อย ระยะดำเนินการ พบว่า ผู้นำชุมชนได้เริ่มให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่น และระยะหลังดำเนินการพบว่า ผู้นำชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปดำเนินการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อเสนอของบประมาณจากเทศบาลนครนครศรีอยุธยา

ถนัด เหมโส (2548) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 58 คน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการอนุรักษ์วัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันที่ยังคงเหมือนเดิม คือ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญทางราชการ รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันได้มีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของประชาชนมากขึ้น และส่งเสริมงานอาชีพโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน

เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ (2548) ศึกษาผลจากการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การภาครัฐ และเอกชน ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ชมรมคลองร้อยสาย สำนักงานการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ยังไม่ได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวของตำบลบางไผ่อย่างจริงจัง เพราะยังมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ดังนั้น ควรสร้างความจริงใจโดยเน้นการให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

พิชัย สุขวุ่น (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากอำเภอไชยา พุนพิน และกาญจนดิษฐ์ จำนวน 1,085 คน พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับต่ำ

ประสาตร์ สิทธิเลิศ (2542) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสระบัวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน : การสืบทอดวัฒนธรรมการปั้นหม้อดินเผา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการค้ำหามรดกทางวัฒนธรรม และการสืบทอดและอนุรักษ์อาชีพการปั้นหม้อดินเผาเลย เพราะ ประชาชนขาดศรัทธา ความเชื่อถือ และความไว้วางใจในตัวผู้นำ อีกทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลมองไม่เห็นความสำคัญของอาชีพปั้นหม้อดินเผา

นุกุล ชมภูนิช และสุพจน์ สุทธิศักดิ์ (2548) ศึกษาการฟื้นฟูจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ และสืบสานอารยธรรมทวารวดีแห่งเมืองโบราณนครไชยศรี โดยใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดีเป็นเครื่องมือ และสร้างจิตสำนึกท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนในเทศบาลนครนครปฐม ผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนและธรรมศาลา และนักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่เมืองโบราณนครไชยศรี ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การร่วมเสวนาถึงปัจจัยที่ทำให้เมืองโบราณนครไชยศรีถูกทำลาย การเสนอแผนการดำเนินงานอนุรักษ์และสืบสานอารยธรรมทวารวดีตามความเหมาะสมของปัญหาและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอารยธรรมทวารวดีในจังหวัดนครปฐมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

หรรษา มีมงคลกุลดิลก (2551) ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในชุมชนแขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพฯ โดยทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร ผู้อาวุโสในชุมชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 32 คน ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในชุมชนแขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา พบว่า (1) ภาครัฐและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจดำเนิน โครงการ/กิจกรรม ผ่านการประชุมร่วมกันของฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตคลองสาน สมาชิกสภาเขตคลองสาน และประธานชุมชน (2) ภาครัฐและชุมชนได้ดำเนิน โครงการ/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (3) ภาครัฐได้รับผลประโยชน์ในด้านการสร้างบุคลากรเพิ่มขึ้นและสร้างชื่อเสียงการท่องเที่ยวในเขตคลองสาน ส่วนภาคชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ สร้างอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยว และ (4) ภาครัฐและชุมชนร่วมกันติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล โครงการ/กิจกรรมที่ได้จัดไปแล้ว และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

1. ความหมายของความรู้ (Knowledge)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความรู้มากมาย พอที่จะรวบรวมได้มีดังนี้

ความรู้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546: 232) ประกอบด้วย 4 ความหมาย ได้แก่

1) สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติการและทักษะ

2) ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์

3) สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ

4) องค์วิชาในแต่ละสาขา เช่น ความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2530: 130; อ้างถึงในนิตยา วิมลศักดิ์. 2548: 26) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้หรือระลึกได้ โดยมองเห็น ได้ยิน ความรู้ขั้นนี้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ เป็นต้น

นิตยา วิมลศักดิ์. (2548: 26) ได้ให้ความหมายว่า ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ และโครงสร้างที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือการสังเกตและแสดงออกมาเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาได้

โดยสรุปแล้ว ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาค้นคว้าและประสบการณ์ โดยใช้อาศัยทักษะการฟัง การอ่าน และการมองเห็น แล้วนำมาถ้อยแถลง พินิจวิเคราะห์จนออกมาเป็นองค์วิชาในแต่ละสาขา

2. ระดับของความรู้

บลูมและคณะได้จำแนกระดับของความรู้โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายของการนำความรู้ไปใช้นั้น ออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ (Bloom and other. 2521: 13-15; อ้างถึงในนิตยา วิมลศักดิ์. 2548: 27)

1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การจำและการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2) ความเข้าใจ (Comprehensive) หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และสามารถแปลสรุปหรือขยายความของสื่อความหมายนั้น

3) การนำไปใช้ (Application) หมายถึง การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์จริง

4) การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง การพิจารณาแยกแยะเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน

5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งกระบวนการที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์

6) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีกฎเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสิน

3. การวัดความรู้

การวัดความรู้ถือเป็นการวัดสมรรถภาพด้านความจำเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้า หรือประสบการณ์ วิธีการวัดความรู้ที่นิยมกันมาก คือ การใช้แบบทดสอบ (Test) มีด้วยกัน 3 ลักษณะ (นิตยา วิมลศักดิ์. 2548: 28) ได้แก่

3.1 แบบทดสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยโต้ตอบด้วยวาจาหรือคำพูดโดยตรงระหว่างผู้ทำการสอบและผู้ถูกทดสอบ

3.2 แบบทดสอบข้อเขียน แบ่งออกเป็น 2 แบบย่อย ได้แก่

1) แบบทดสอบความเรียงเป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้นั้น

2) แบบจำกัดคำตอบ เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้ตอบพิจารณาเปรียบเทียบ ตัดสินความหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 4 รูปแบบ คือ แบบเติมคำ แบบถูกผิด แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ

3.3 แบบทดสอบภาคปฏิบัติ เป็นแบบทดสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกเขียนตอบสนองออกมาด้วยคำพูด หรือการเขียนเครื่องหมายใด ๆ แต่มุ่งแสดงการกระทำจริง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดระดับความรู้

งานวิจัยที่วัดระดับความรู้มีหลากหลายด้าน อาทิเช่น มลพิษสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ที่พอรวบรวมได้มีดังนี้

พัชนี สภาและคณะ (2548: ออนไลน์) ศึกษาบทบาทด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านปัจจัย ด้านการปฏิบัติ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มแบบสุ่มกลุ่มและแบบเจาะจง จำนวน 186 จากองค์การบริหารส่วนตำบล 62 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้และความเข้าใจในงานวัฒนธรรมทั้งด้านความหมาย และการปฏิบัติงานในระดับดีมาก

ศรุดา สมพอง (2548) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 78 แห่งในจังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในประเพณีต่าง ๆ ได้ดี ยกเว้นประเพณีบุญซำฮะ บุญข้าวประดับดิน และบุญแห่ปราสาทผึ้ง ที่ไม่ค่อยจะมีความรู้ความเข้าใจ

นิตยา วิมลศักดิ์ (2547) ทำการศึกษาความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน โดยใช้ชุดฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 /2547 จำนวน 30 คน โดยจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่า ความรู้เรื่องมลพิษสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นฤนาท พุทธิไสย (2541; อ้างถึงในพิชัย สุขวุ่น. 2546: 29) ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณีโบราณสถานในบริเวณเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถานในบริเวณเกาะเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

บรรชัช สืบสังข์ (2535) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น จำนวน 400 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการกำหนดคุณสมบัติและขนาดไว้ล่วงหน้า ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

จิราวรรณ พิเศษสกุลกิจ (2534; อ้างถึงในพิชัย สุขวุ่น. 2546: 29) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณ โบราณสถาน ศึกษากรณีป้อมมหากาฬ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณป้อมมหากาฬอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฤดี ภูมิถาวร และปียา ช่อผล (2530) ศึกษาแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ต กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นและอย่างง่าย จำนวน 1,122 คน ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านวัตถุในระดับปานกลาง และด้านจิตใจในระดับน้อย

แนวความคิดเกี่ยวกับตระหนักรู้

1. ความหมายของความตระหนักรู้ (Awareness)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความตระหนักรู้มากมาย พอรวบรวมได้ดังนี้
พจนานุกรมทางการศึกษาได้บัญญัติความหมายไว้ว่า การกระทำที่แสดงถึงการจำได้ การรับรู้ การมีความรู้ หรือความมีสำนึก (อ้างถึงในกรนภา วัชรธำรงกุล. 2552: 24)

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 24; อ้างถึงในกรนภา วัชรธำรงกุล. 2552: 25) ได้ให้ความหมายว่า การที่บุคคลถูกคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานที่หนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 23; อ้างถึงในกรนภา วัชรธำรงกุล. 2552: 25) ได้กล่าวถึงความตระหนักรู้ว่าเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้สึก ความตระหนักรู้ไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความระลึกได้ แต่เป็นความสามารถนึกคิดหรือความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ

นิตยา วิมลศักดิ์ (2548: 30) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองได้

กรนภา วัชรธำรงกุล (2552: 25) ได้เสนอความหมายของความตระหนักรู้ไว้ว่าเป็นความสำนึก ซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้หรือเคยมีความรู้มาก่อน เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจะทำให้เกิดความสำนึกหรือความตระหนักรู้ขึ้น

โดยสรุปแล้ว ความตระหนักรู้ หมายถึง การรับรู้และเกิดจิตสำนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อกลุ่มคน หรือต่อสังคม อาจเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความกังวลหรือความชื่นชม และในที่สุดอาจส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มคน หรือสังคมหรือไม่ก็ได้

2. กระบวนการเกิดความตระหนักรู้

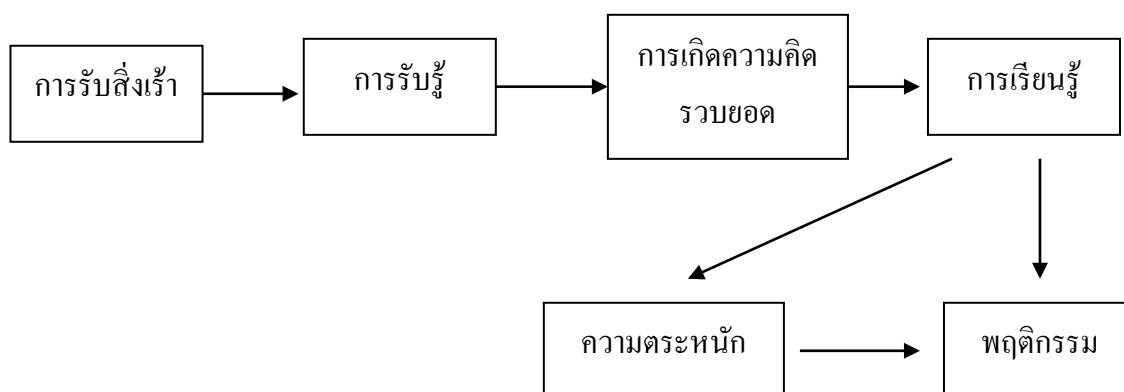
ความตระหนักรู้เป็นการตื่นตัวทางจิตใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเกิดความตระหนักรู้ได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 2 ปัจจัยได้แก่

2.1 ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ สมรรถภาพของอวัยวะรับสัมผัส หู ตา จมูก ปาก

2.2 ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้ดั้งเดิม การสังเกต การพิจารณา ความสนใจ ความตั้งใจ และความพร้อมที่จะรับรู้ การเห็นคุณค่า เป็นต้น

ปัจจัยทั้ง 2 ด้านส่งผลถึงการเกิดความตระหนักรู้ โดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังรูปภาพ 1 แสดงกระบวนการเกิดความตระหนักรู้ การเกิดความตระหนักรู้เป็นกระบวนการทางการรับรู้ด้วยปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้ว เกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ในขั้นต่อไป ๆ ไป จะทำให้เข้าใจในสิ่งเร้านั้น หรือเกิดความคิดรวบยอด นำไปสู่

การเรียนรู้ และเกิดความตระหนัก ท้ายที่สุดจะส่งผลถึงการเกิดการกระทำหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลนั้นต่อสิ่งเรานั้น การที่บุคคลจะเกิดความตระหนักขึ้นได้ จะต้องมีความรู้มาก่อน

รูปภาพ 2 กระบวนการเกิดความตระหนัก

ที่มา: Carter V. Good (1973; อ้างถึงในกรรณภา วัชรธำรงกุล. 2552: 26)

3. การวัดความตระหนัก

ความตระหนักเป็นการวัดการรับรู้ถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกละสติปัญญา การวัดความตระหนักจึงจำเป็นต้องอาศัยวิธีการเฉพาะ ซึ่งมีหลายวิธีการด้วยกัน (นิตยา วิมลศักดิ์. 2548: 32-33; กรรณภา วัชรธำรงกุล. 2552: 29-30) ได้แก่

3.1 การสัมภาษณ์ มี 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบโครงสร้างแน่นอน (Structured Item) เป็นแบบสอบถามเลือกตอบ โดยมีการสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกคล้าย ๆ กัน ซึ่งจะต้องเรียงลำดับคำถามและคำตอบไว้เป็นอย่างดี และ (2) รูปแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Item) เป็นการพูดคุยในหัวข้อใหญ่ ๆ ทำให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก ๆ และคำถามเป็นไปตามสถานการณ์ขณะที่สนทนากัน

3.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) อาจเป็นแบบปิดหรือปลายเปิด หรือผสมกันระหว่าง 2 แบบก็ได้

3.3 แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นการตรวจสอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มีหรือไม่มี ใช่หรือไม่ใช่

3.4 มาตรวัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมกับการวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบถึงความตึงเครียด (Intensity) ว่ามีมากเท่าไร

3.5 การเข้าใจความหมายภาษา (Semantic Differential Technique [SD]) เป็นวิธีการวัดโดยใช้ความหมายของภาษาของชาลส์ ออสกูด เครื่องมือชนิดนี้จะประกอบด้วย “เรื่อง” ซึ่งถือเป็น “สิ่งกัป” และจะมีคำคุณศัพท์ตรงกันข้ามประกอบคำคุณศัพท์นั้นหลาย ๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องว่างระหว่าง 2 ขั้วนี้ จะบ่งบอกด้วยตัวเลข ถ้าเอนไปทางขั้วใดมากจะมีคุณลักษณะตามคำคุณศัพท์นั้นมาก

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักทางวัฒนธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักทางส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่พอจะรวบรวมได้ มีดังนี้

มณฑิรา ยีนนาน (2548) ได้ศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างมี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางตาเถร จำนวน 16 คน (2) กลุ่มประชาชนในตำบลบางตาเถร จำนวน 99 คน และ (3) กลุ่มผู้นำทางวัฒนธรรม จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและกลุ่มประชาชนเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นขึ้นในระดับค่อนข้างสูง แต่กลับไม่ตระหนักในการพัฒนาประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาศิลปะการแสดงท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มากนัก ขณะที่ประชาชนกลับมีความตระหนักในระดับค่อนข้างสูง

อนุสรณ์ สุนทรพงศ์ และเชษฐา โพธิ์ประทับ (2543) ศึกษาความตระหนักและการเตรียมพร้อมรองรับการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่มีการเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสุ่มแบบมีขั้นตอน จำนวน 38 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนบางกลุ่มมีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่นมาก และสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีท้องถิ่น สามารถทำกิจกรรมและถ่ายทอดได้ รวมถึงมีการจัดตั้งชมรมหรือชุมนุมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

งานวิจัยด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง

ส่วนนี้เป็นการนำเสนองานวิจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างทางลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลังด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังนี้

ฤดี ภูมิถาวร และปิยา ช่อผล (2530) ศึกษาแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ต กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบขั้นและอย่างง่าย จำนวน 1,122 คน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 15-24 ปี กลุ่ม 25-49 ปี และ กลุ่ม 50 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มอายุมีแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านจิตใจแตกต่างกัน

ขนิษฐา วรรณรัตน์ (2547) ทำการวิจัยด้านบทบาทคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการดำเนินงานของวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศจากการสุ่มหลายชั้น จำนวน 288 คน ผลการวิจัยพบว่า กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดมีความแตกต่างกันในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ สำหรับด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรือการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรมได้มีโอกาสแสดงออกและพัฒนาความรู้พบว่า กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และในกรุงเทพฯ มีความแตกต่างกันในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคกลางและในกรุงเทพฯ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกศินี คำทวี และกาญจนกานต์ ลุสมบัติ (2548) ศึกษาบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นายกององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 56 คน และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 56 คน รวมจำนวน 112 คน โดยเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมตามตัวแปรลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรม แต่ผู้บริหารที่อายุและประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันในบทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประกาศ สะท้อนอิทธิฤทธิ์ และอุดมภูเบศวร์ จุมพลหลัง (2548) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 123 คน และผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 369 คน รวม 492 คน ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ปัจจัยทางสังคมกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับการศึกษากับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยในตอนนี้จะกล่าวถึงขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ (1) ขอบเขตของการวิจัย (2) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย (3) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (5) การวิเคราะห์ข้อมูล และ (6) คำสำคัญ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ประกอบด้วย (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) ตำแหน่ง (5) ระยะเวลาการทำงาน (6) การไต่อาชญากรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (7) การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1.3 ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

2.1 การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม

2.2 การดำเนินโครงการ/กิจกรรม

2.3 การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน

2. ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน

3. ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์สำหรับการวิจัยนี้เป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิที่ได้มาจากข้อมูลของโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ ดำเนินการโดยกลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในปี 2553) จัดขึ้นระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม 2553 จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้ ครั้งที่ 1 ภาคกลางในเดือนมีนาคม ณ กรุงเทพฯ ครั้งที่ 2 ภาคเหนือ ในเดือนเมษายน ณ จังหวัดเชียงราย ครั้งที่ 3 ภาคใต้ในเดือนเมษายน ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเดือนเมษายน ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ และครั้งที่ 5 ภาคตะวันออกและกรุงเทพฯ ในเดือนพฤษภาคม ณ กรุงเทพฯ ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยได้ประสานงานและทำหนังสือถึงเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (เปลี่ยนชื่อตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม) เพื่อขออนุเคราะห์ข้อมูลสำหรับโครงการวิจัยนี้

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ โดยกลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้กำหนดสัดส่วนของผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละจังหวัด ได้แก่ ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด กำหนดตำแหน่งละ 1 คน และผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย จำนวน 6 เขตๆ ละ 5 คน รวมจำนวนทั้งหมด 405 คน สำหรับจำนวนผู้ที่เข้ารับการอบรมทั้งหมดจำแนกตามภาค 5 ภาค รวมจำนวนทั้งหมด 381 คน โดยแยกเป็น (1) ภาคกลาง จำนวน 69 คน (2) ภาคเหนือ จำนวน 79 คน (3) ภาคใต้ จำนวน 60 คน (4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 86 คน และ (5) กรุงเทพฯและภาคตะวันออก จำนวน 87 คน

ส่วนผู้ที่ตอบแบบสอบถามของโครงการฯ มีจำนวนทั้งหมด 314 คนจากผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด หรือคิดเป็นร้อยละ 82.41 ได้แก่ (1) ภาคกลาง จำนวน 64 คน (2) ภาคเหนือ จำนวน 62 คน (3) ภาคใต้ จำนวน 53 คน (4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 74 คน และ (5) กรุงเทพฯและภาคตะวันออก จำนวน 61 คน โดยแยกตามตำแหน่ง ดังนี้

- 1) ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 75 คน
- 2) ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด จำนวน 58 คน
- 3) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด จำนวน 49 คน
- 4) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 57 คน
- 5) ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด จำนวน 52 คน

- 6) ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย จำนวน 9 คน
- 7) ไม่ระบุตำแหน่ง จำนวน 14 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้อยู่ในรูปของแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (3) ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (4) การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดที่ทำงานอยู่ ระยะเวลาการทำงาน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แบบวัดนี้มี 13 ข้อ ซึ่งเป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยให้เลือกตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ ถ้าตอบถูกจะได้ 1 คะแนน และหากตอบผิดจะได้ 0 คะแนน ค่าพิสัยของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอยู่ระหว่าง 0-13 คะแนน โดยผู้ที่ได้คะแนนตั้งแต่ 11 คะแนนขึ้นไปหรือร้อยละ 80 แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ มีดังนี้

0 – 10 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อย

11-13 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก

ตัวอย่างแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม		
1. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงออก ความรู้ และทักษะ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เครื่องมือ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม		

3. แบบวัดความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แบบวัดความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มี 13 ข้อ สำหรับมาตราส่วนประเมินค่าเป็นแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 หน่วยตั้งแต่ จริง จนถึง ไม่จริง การตรวจให้คะแนนแบบวัดความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีเกณฑ์ดังนี้

ถ้าเป็นข้อความทางบวกจะมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

จริง	เท่ากับ 4 คะแนน	ค่อนข้างจริง	เท่ากับ 3 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	เท่ากับ 2 คะแนน	ไม่จริง	เท่ากับ 1 คะแนน
ไม่แน่ใจ	เท่ากับ 0 คะแนน		

ถ้าเป็นข้อความทางลบจะมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

จริง	เท่ากับ 1 คะแนน	ค่อนข้างจริง	เท่ากับ 2 คะแนน
ค่อนข้างไม่จริง	เท่ากับ 3 คะแนน	ไม่จริง	เท่ากับ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	เท่ากับ 0 คะแนน		

ค่าพิสัยของคะแนนความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอยู่ระหว่าง 0 – 52 คะแนน ผู้ที่ได้ตั้งแต่ 41.99 คะแนนขึ้นไปหรือร้อยละ 80 แสดงว่ามีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ มีดังนี้

0 – 41.99 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อย

42.00 - 52.00 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก

ตัวอย่างแบบวัดความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อความ	จริง	ค่อนข้าง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้าง	ไม่จริง
		จริง		ไม่จริง	
1. มีคนเพียงบางส่วนเท่านั้นที่จะซาบซึ้งในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม					

4. แบบวัดการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แบบวัดการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมี 3 ตอน จำนวน 13 ข้อ ได้แก่ (1) การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม มี 5 ข้อ (2) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม มี 5 ข้อ และ (3) การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรม มี 3 ข้อ การตรวจให้คะแนนแบบวัดการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีเกณฑ์ดังนี้

ทุกครั้ง	เท่ากับ 2 คะแนน
บางครั้ง	เท่ากับ 1 คะแนน
ไม่เคย	เท่ากับ 0 คะแนน

4.1 ค่าพิสัยของคะแนนการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ระหว่าง 0 – 10 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าได้ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ มีดังนี้

0 – 3.39 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อย

3.40 – 6.79 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมปานกลาง

6.80 – 10.00 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก

4.2 ค่าพิสัยของคะแนนการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ระหว่าง 0 – 10 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ มีดังนี้

0 – 3.39 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อย

3.40 – 6.79 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมปานกลาง

6.80 – 10.00 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก

4.3 ค่าพิสัยของคะแนนการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ระหว่าง 0 – 6 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าได้ประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ มีดังนี้

0 – 2.09 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อย

2.10 – 4.09 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมปานกลาง

4.10 – 6.00 คะแนน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก

ตัวอย่างแบบวัดการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อความ	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม			
1. ตระหนักถึงความเสี่ยงต่อการสูญหายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม			

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ในงานวิจัย

2. สถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ t-Test และ ANOVA เพื่อให้วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำแนกตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ

1. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดริเริ่มการดำเนินกิจกรรม การประเมินผลและความยั่งยืนของกิจกรรม

2. การปกป้องคุ้มครอง (Safeguarding) หมายถึง วิธีการเพื่อให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมไปถึงการศึกษาคุณค่าข้อมูลทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นการวางแผน จัดกิจกรรมหรือสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานจัดกิจกรรมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

3. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) หมายถึง องค์ความรู้หรือผลงานที่เกิดจากบุคคลหรือกลุ่มชนที่ได้มีการสร้างสรรค์ พัฒนา สืบสาน และสืบทอด และประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. ผู้นำท้องถิ่น (Local Leaders) หมายถึงบุคคลที่เป็นผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพล มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักที่ยอมรับของสังคมในท้องถิ่นด้วย ผู้นำท้องถิ่นในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย (1) ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (2) ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด (3) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด (4) ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด และ (6) ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และศึกษาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอยู่ในรูปของแบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมสร้างความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ และได้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนทั้งหมด 314 คน

สำหรับตัวแปรที่นำมาศึกษาครั้งนี้ประมวลจากหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและ ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (2) ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระตามสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-Test และ F-Test (ANOVA)

ส่วนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ลักษณะทางชีวิตสังคมภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนนี้จะใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนาสำหรับลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตาราง 1 ได้แสดงจำนวนและร้อยละตามลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง	N	%
1. เพศ	313	100.00
1.1 ผู้หญิง	149	47.60
1.2 ผู้ชาย	164	52.40
2. อายุ	308	100.00
2.1 13-34 ปี	77	24.52
2.2 35-49 ปี	105	33.44
2.3 50 ปี ขึ้นไป	132	42.04
3. สถานภาพสมรส	313	100.00
3.1 โสด	111	35.46
3.2 แต่งงาน	186	59.43
3.3 หย่าร้าง	11	3.51
3.4 แยกกันอยู่	2	0.64
3.5 หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิตแล้ว)	3	0.96
4. ระดับการศึกษา	312	100.00
4.1 ประถมศึกษา	2	0.63
4.2 มัธยมศึกษาตอนต้น	11	3.52
4.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย	37	11.87
4.4 อนุปริญญา	17	5.45
4.5 ปริญญาตรี	129	41.35
4.6 ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป	116	37.18
5. ตำแหน่ง	300	100.00
5.1 ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด	75	25.00
5.2 ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรม ประจำจังหวัด	58	19.33
5.3 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำ จังหวัด	49	16.33
5.4 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	57	19.00
5.5 ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด	52	17.53

ลักษณะชีวิตสังคมและภูมิหลัง	N	%
5.6 ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และ เครือข่าย	9	3.01
6. ระยะเวลาการทำงาน	297	100.00
6.1 1-9 ปี	121	38.54
6.2 10-19 ปี	70	22.29
6.3 20 ปี ขึ้นไป	123	39.17
7. ภูมิภาค	314	100.00
7.1 ภาคกลาง	64	20.38
7.2 ภาคเหนือ	62	19.75
7.3 ภาคใต้	53	16.88
7.4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	74	23.57
7.5 กรุงเทพฯและภาคตะวันออก	61	19.42
8. การได้ยื่นข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	314	100.00
8.1 เคย	277	88.22
8.2 ไม่เคย	37	11.88
9. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	313	100.00
9.1 เคย	138	44.09
9.2 ไม่เคย	175	55.91

1. เพศ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีจำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40 และมีจำนวนผู้หญิง 149 คิดเป็นร้อยละ 47.60

2. อายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 42.01 รองลงมาคืออายุ 35-49 ปี มีจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 33.44 กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีอายุ 13-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.52 อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีอายุเฉลี่ยประมาณ 43.60 ปี (SD = 14.33, n = 308) อายุน้อยที่สุดคือ 13 ปี และอายุมากที่สุดคือ 76 ปี

3. สถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 59.43 กลุ่มรองลงมาอยู่มีสถานภาพโสด จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 35.46 กลุ่มถัดมาได้แก่ กลุ่มที่มีสถานภาพหย่าร้าง มีจำนวน 11 คน หรือร้อยละ 3.51 หม้าย มีจำนวน 3 คน หรือร้อยละ 0.96 และเสียชีวิตแล้ว มีจำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.64 ตามลำดับ

4. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด มีจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 41.35 รองลงมาคือ ระดับตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป มีจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 37.18 ถัดมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 11.87 กลุ่มต่อมา ได้แก่ ระดับอนุปริญญา มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.52 และระดับประถมศึกษา มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.63 ตามลำดับ

5. ตำแหน่ง

กลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นมากที่สุด จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาเป็นผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 19.33 กลุ่มตัวอย่างถัดมาเป็นผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 กลุ่มต่อ ๆ มา ได้แก่ ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 17.33 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำจังหวัด จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 16.33 คน และ ผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย มีจำนวน 9 คน 3.01 ตามลำดับ

6. ภูมิภาค

กลุ่มตัวอย่างที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด คือ 74 คน หรือร้อยละ 23.57 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างจากภาคกลาง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 20.38 ถัดมาคือ กลุ่มตัวอย่างจากภาคเหนือ มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 กลุ่มต่อ ๆ มา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพฯและภาคตะวันออก มีจำนวน 61 คน หรือร้อยละ 19.42 และ ภาคใต้มีจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 16.88 ตามลำดับ

7. ระยะเวลาการทำงาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 39.17 รองลงามีระยะเวลาการทำงาน 1-9 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 38.54 กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีระยะเวลาการทำงาน 10-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.29 ระยะเวลาการทำงานเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 15.92 ปี (SD = 13.93, n = 297) ระยะเวลาการทำงานน้อยที่สุด คือ 1 ปี และมากที่สุด คือ 70 ปี

8. การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างเคยได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน 277 คน หรือร้อยละ 88.22 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกฯ มีจำนวน 37 คน หรือร้อยละ 11.88

9. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 44.09 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกฯ มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 55.91

ระดับความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร 3 ตัวแปรได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังในตาราง 5 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร

ตาราง 2 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตัวแปร	N	\bar{X}	SD	ระดับความหมาย
1. ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	313	10.74	0.87	น้อย
2. ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	292	42.40	4.66	มาก
3. การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม				
3.1 การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม	302	6.99	2.34	มาก
3.2 การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม	308	6.08	2.93	ปานกลาง
3.3 การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการและกิจกรรม	306	3.51	1.93	ปานกลาง

1. ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากตาราง 2 พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่ากับ 10.74 คะแนน แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย ค่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 4-13 คะแนน สามารถบอกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อยจนถึงมาก

2. ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเท่ากับ 42.40 คะแนน แสดงว่า มีความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาก ค่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 25 - 52 คะแนน สามารถบอกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมน้อยจนถึงมาก

3. การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะแบ่งออกเป็น 3 ตอนย่อย ดังนี้

3.1 การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเท่ากับ 6.99 คะแนน แสดงว่า การริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ค่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 10 คะแนน สามารถบอกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมน้อยจนถึงมาก

3.2 การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเท่ากับ 6.08 คะแนน แสดงว่า การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 10 คะแนน สามารถบอกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมน้อยจนถึงมาก

3.3 การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการและกิจกรรมเท่ากับ 3.51 คะแนน แสดงว่า การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 0 - 6 คะแนน สามารถบอกได้ว่ากลุ่มตัวอย่างได้ประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการและกิจกรรมน้อยจนถึงมาก

ความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำแนกตามตัวแปรอิสระ

ส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติ t-Test และ F-Test (ANOVA) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1.1 เพศ

จากตาราง 3 แสดงความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ พบว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างในการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1.2 อายุ

ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุมีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 12.81$) โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป มีการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 7.73$ $SD = 2.07$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 35-49 ปี ($\bar{X} = 6.68$ $SD = 2.40$) และ 13-34 ปี ($\bar{X} = 6.16$ $SD = 2.35$) ที่ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในระดับปานกลาง

1.3 ระดับการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันไม่มีความแตกต่างในการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตาราง 3 ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
1. เพศ	302			0.10	2.27
1.1 ผู้หญิง	146	6.97	2.48		
1.2 ผู้ชาย	152	7.00	2.21		
2. อายุ	302				12.81**
2.1 13-34 ปี	74	6.16	2.35		
2.2 35-49 ปี	101	6.68	2.40		
2.3 50 ปี ขึ้นไป	127	7.73	2.07		

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
Between group SS = 130.18 df = 2 Within group SS = 1518.81 df = 299					
3. ระดับการศึกษา	300				0.78
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	61	6.87	2.18		
3.2 ปริญญาตรี	125	6.87	2.35		
3.3 ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป	114	7.21	2.40		
Between group SS = 8.58 df = 2 Within group SS = 1636.42 df = 297					
4. ตำแหน่ง	290				5.09**
4.1 ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภา วัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย	82	7.76	2.21		
4.2 ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรม ประจำจังหวัด	57	6.95	2.39		
4.3 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำ จังหวัด	45	7.09	2.18		
4.4 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	57	6.53	2.51		
4.5 ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด	49	6.02	2.13		
Between group SS = 106.71 df = 4 Within group SS = 1494.80 df = 285					
5. ระยะเวลาการทำงาน	302				4.81**
5.1 1-9 ปี	118	6.49	2.46		
5.2 10-19 ปี	66	7.18	2.31		
5.3 20 ปี ขึ้นไป	118	7.39	2.15		
Between group SS = 51.41 df = 2 Within group SS = 1597.59 df = 299					
6. การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	302			2.91**	0.38
6.1 เคย	266	7.14	2.32		
6.2 ไม่เคย	36	5.94	2.28		

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
7. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	301			5.07**	2.09
7.1 เคย	132	7.73	2.07		
7.2 ไม่เคย	169	6.40	2.38		
8. ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	302			-0.94	0.62
8.1 กลุ่มน้อย	56	6.73	2.39		
8.2 กลุ่มมาก	246	7.06	2.33		
9. ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	283			1.30	-1.90
9.1 กลุ่มน้อย	79	6.58	2.53		
9.2 กลุ่มมาก	204	7.17	2.56		

หมายเหตุ ** $p < .01$, * $p < .05$

1.4 ตำแหน่ง

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 3 พบว่า ตำแหน่งมีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 5.09$) โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม. และเครือข่าย มีค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสูงที่สุด ($\bar{X} = 7.76$ $SD = 2.21$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 6.02$ $SD = 2.13$)

1.5 ระยะเวลาการทำงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการทำงานต่างกัน มีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 4.81$) โดยผู้ที่มีระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมสูงที่สุด ($\bar{X} = 7.39$ $SD = 2.15$) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระยะเวลาการทำงาน 1-9 ปี ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 6.49$ $SD = 2.46$)

1.6 การได้ยื่นข้อหาสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 3 พบว่า ผู้ที่เคยได้ยื่นข้อหาสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ($\bar{X} = 7.14$ $SD = 2.32$) มีค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยได้ยื่นข้อหาสารฯ ($\bar{X} = 5.94$ $SD = 2.28$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.91$)

1.7 การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ($\bar{X} = 7.73$ $SD = 2.07$) มีค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมฯ ($\bar{X} = 6.40$ $SD = 2.38$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 5.07$)

1.8 ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม

1.9 ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม

จากผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างตามสมมติฐานพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน การได้ยืมข่าวสาร และการเข้ารับการอบรมต่างกัน มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.1 เพศ

จากตาราง 4 แสดงความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ พบว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตาราง 4 ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
1. เพศ	307			0.27	1.49
1.1 ผู้หญิง	145	6.02	2.80		
1.2 ผู้ชาย	162	6.11	3.07		
2. อายุ	308				4.97**
2.1 13-34 ปี	75	5.28	3.13		
2.2 35-49 ปี	104	6.06	2.90		
2.3 50 ปี ขึ้นไป	129	6.57	2.75		
Between group SS = 78.51 df = 2					
Within group SS = 2562.47 df = 305					
3. ระดับการศึกษา	306				0.86

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	66	6.03	2.96		
3.2 ปริญญาตรี	126	6.03	2.92		
3.3 ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป	114	6.18	2.95		
Between group SS = 1.49 df = 2					
Within group SS = 2626.30 df = 303					
4. ตำแหน่ง	294				5.42**
4.1 ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภา วัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย	81	7.17	2.66		
4.2 ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรม ประจำจังหวัด	57	5.51	2.94		
4.3 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำ จังหวัด	49	6.45	2.96		
4.4 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	57	5.49	3.07		
4.5 ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด	50	5.20	2.97		
Between group SS = 180.45 df = 4					
Within group SS = 2401.19 df = 289					
5. ระยะเวลาการทำงาน	308				4.66**
5.1 1-9 ปี	120	5.50	3.03		
5.2 10-19 ปี	68	6.12	2.95		
5.3 20 ปี ขึ้นไป	120	6.64	2.73		
Between group SS = 78.32 df = 2					
Within group SS = 2562.65 df = 305					
6. การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	308			1.50	0.19
6.1 เคย	271	6.17	2.91		
6.2 ไม่เคย	37	5.40	3.09		
7. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิ ปัญญาทางวัฒนธรรม	307			4.48**	3.82
7.1 เคย	135	6.89	2.61		

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
7.2 ไม่เคย	172	5.42	3.01		
8. ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	308			0.19	0.32
8.1 กลุ่มน้อย	57	6.09	2.75		
8.2 กลุ่มมาก	251	6.08	2.98		
9. ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	288			0.98	-1.45
9.1 กลุ่มน้อย	79	5.64	3.12		
9.2 กลุ่มมาก	209	6.20	2.84		

หมายเหตุ **p< .01, * p< .05

2.2 อายุ

ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุมีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 4.97$) โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 6.57$ $SD = 2.75$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 35-49 ปี ($\bar{X} = 6.06$ $SD = 2.90$) และ 13-34 ปี ($\bar{X} = 5.28$ $SD = 3.13$) ตามลำดับ

2.3 ระดับการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันไม่มีความแตกต่างในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.4 ตำแหน่ง

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 4 พบว่า ตำแหน่งมีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 5.43$) โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย มีค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสูงสุด ($\bar{X} = 7.17$ $SD = 2.66$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 5.20$ $SD = 2.97$)

2.5 ระยะเวลาการทำงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการทำงานต่างกัน มีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 4.66$) โดยผู้ที่มีระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยการ

ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมสูงสุด ($\bar{X} = 6.64$ $SD = 2.73$) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระยะเวลาการทำงาน 1-9 ปี ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 5.50$ $SD = 3.03$)

2.6 การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 4 พบว่า ผู้ที่เคยและไม่เคยได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.7 การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่เคยและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 4.48$) โดยผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมฯ ($\bar{X} = 6.89$ $SD = 2.61$) มีค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมฯ ($\bar{X} = 5.42$ $SD = 3.01$)

2.8 ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.9 ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างตามสมมติฐานพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3. การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3.1 เพศ

จากตาราง 5 แสดงความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามเพศ พบว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3.2 อายุ

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 5 พบว่า อายุที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 5 ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรม
จำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
1. เพศ	305			-1.30	5.26*
1.1 ผู้หญิง	159	3.66	1.82		
1.2 ผู้ชาย	146	3.37	2.04		
2. อายุ	306				1.57
2.1 13-34 ปี	75	3.24	1.92		
2.2 35-49 ปี	103	3.47	2.01		
2.3 50 ปี ขึ้นไป	128	3.73	1.87		
Between group SS = 11.64 df = 2					
Within group SS = 1126.74 df = 303					
3. ระดับการศึกษา	304				0.56
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	64	3.66	1.81		
3.2 ปริญญาตรี	127	3.37	1.91		
3.3 ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป	113	3.59	2.02		
Between group SS = 4.35 df = 2					
Within group SS = 1125.57 df = 301					
4. ตำแหน่ง	292				3.99**
4.1 ผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภา วัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย	82	4.17	1.78		
4.2 ผู้บริหาร/อาจารย์ในศูนย์วัฒนธรรม ประจำจังหวัด	57	3.25	1.98		
4.3 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนประจำ จังหวัด	48	3.52	1.99		
4.4 ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	55	3.00	2.13		
4.5 ผู้นำจากสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัด	50	3.22	1.71		
Between group SS = 58.27 df = 4					
Within group SS = 1048.73 df = 287					

ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	SD	t	F
5. ระยะเวลาการทำงาน	306				2.15
5.1 1-9 ปี	118	3.28	1.91		
5.2 10-19 ปี	68	3.46	1.90		
5.3 20 ปี ขึ้นไป	120	3.79	1.96		
Between group SS = 15.95 df = 2					
Within group SS = 1122.43 df = 303					
6. การได้ยินข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	306			2.10*	1.33
6.1 เคย	270	3.60	1.93		
6.2 ไม่เคย	36	2.89	1.82		
7. การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	305			4.79**	2.04
7.1 เคย	135	4.09	1.65		
7.2 ไม่เคย	170	3.06	2.02		
8. ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	306			0.40	0.00
8.1 กลุ่มน้อย	59	3.61	1.91		
8.2 กลุ่มมาก	247	3.50	1.94		
9. ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	286			0.14	-0.65
9.1 กลุ่มน้อย	80	3.41	2.00		
9.2 กลุ่มมาก	206	3.57	1.90		

หมายเหตุ **p< .01, * p< .05

3.3 ระดับการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันไม่มีความแตกต่างในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3.4 ตำแหน่ง

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 5 พบว่า ตำแหน่งมีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 3.99$) โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร/ข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้แทนจากสภาวัฒนธรรมใน กทม.และเครือข่าย มีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.17$ $SD = 21.78$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.00$ $SD = 2.13$)

3.5 ระยะเวลาการทำงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการทำงานต่างกัน มีความแตกต่างในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.6 การได้ยื่นข้อหาสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 5 พบว่า ผู้ที่เคยและไม่เคยได้ยื่นข้อหาสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.10$) โดยผู้ที่เคยได้ยื่นข้อหาสารฯ ($\bar{X} = 3.60$ $SD = 1.93$) มีคะแนนสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยได้ยื่นข้อหาสารฯ ($\bar{X} = 2.89$ $SD = 1.82$)

3.7 การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากตาราง 5 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่เคยและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 4.79$) โดยผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมฯ ($\bar{X} = 4.09$ $SD = 1.65$) มีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมฯ ($\bar{X} = 3.06$ $SD = 2.02$)

3.8 ความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน มีความแตกต่างกันในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.9 ความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ที่มีความตระหนักในคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน มีค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างตามสมมติฐาน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มี ตำแหน่ง

การได้ยื่นข่าวสาร และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีความแตกต่างกัน ในค่าคะแนนเฉลี่ยการประเมินผลและความยั่งยืนของ โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

แนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้นำท้องถิ่นจำนวน 218 คน จากทั้งหมด 314 คน หรือร้อยละ 69 ที่ตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 6 แนวทาง ดังนี้

1. การจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอควรจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถือเป็นวิธีการขั้นต้นของการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านการสำรวจ ศึกษา และบันทึกข้อมูลของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การจัดทำฐานข้อมูลนี้จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย อันจะส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการแล้ว เช่น โครงการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกด้านช่างตีเหล็ก และช่างปูนปั้น จังหวัดอุทัยธานี โครงการภูมิบ้านภูมิเมือง โครงการสำรวจอาหารพื้นบ้านดีเด่น จังหวัดเชียงใหม่ โครงการรวบรวมองค์ความรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การตีกลองปี่จ่า (ก่องปี่จ่า) จังหวัดลำพูน โครงการจัดทำหนังสือภูมิปัญญาเครื่องเงินเชียงใหม่ โครงการปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สาขาช่างฝีมือพื้นบ้าน: ผ้าตีนจกแม่แจ่ม โครงการจัดทำศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมของจังหวัด เป็นต้น

2. การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเล็งเห็นความจำเป็นของการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้การบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง รวมถึง กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า อัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของชาติมิให้เสี่ยงต่อการสูญหายไป

3. การสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยภาครัฐ

ผู้นำท้องถิ่นให้ความสำคัญของการสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยภาครัฐเป็นอย่างยิ่ง และให้ข้อเสนอแนะการช่วยเหลือของภาครัฐ ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านงบประมาณ

หน่วยงานราชการ อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เพียงพอ ครอบคลุมทุกกลุ่มและองค์กร และอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการจัดตั้งเครือข่ายวัฒนธรรม

การจัดตั้งเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคล องค์กร หรือชุมชนที่กระจัดกระจายได้ติดต่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เรียนรู้ และร่วมมือกัน ผู้นำท้องถิ่นได้แนะนำการจัดตั้งเครือข่ายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ครอบคลุมทั่วประเทศ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่

3.2.1 รูปแบบแนวนอน (Horizontal Network) เป็นการประสานการทำงานด้านการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงาน องค์กรหรือกลุ่มที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น เครือข่ายกระทรวง (กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) เครือข่ายจังหวัด เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน เครือข่ายโรงเรียน เครือข่ายเยาวชน เป็นต้น

3.2.1 รูปแบบแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรและกลุ่มที่อยู่ต่างระดับกัน เช่น ความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนหรือกลุ่มเยาวชน องค์กรพัฒนาเอกชนกับกระทรวง เป็นต้น

3.3 ด้านการฝึกอบรมให้ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และความชำนาญ ที่ความรู้ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการฝึกอบรมด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้แก่ เยาวชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและเป็นการปูทางไปสู่การอนุรักษ์ สร้างสรรค์ พัฒนา และสืบต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3.4 ด้านนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรบรรจุแผนงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแผนงานประจำปี รวมไปถึงการผลักดันให้การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นวาระแห่งชาติ

4. การดำเนินโครงการส่งเสริม อนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

4.1 การดำเนินโครงการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอแนะให้มีการดำเนินโครงการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรม ได้มีโอกาสแสดงออก และพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการแล้ว เช่น โครงการเสวนาผลงานศิลปินแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โครงการประกวดเพลงกล่อมเด็กและเล่านิทานพื้นบ้านทางสถานีวิทยุ โครงการประกวดตลกตลกปฐา โครงการประกวดดนตรีพื้นบ้านมังคละ โครงการแข่งขันประกวด

การประกวดขวัญภูมิจังหวัดบ้าน โครงการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน(สะพาน้ำลื้อ) โครงการประกวดร้องเพลงหมอลำ
โครงการประกวดกลองยาว เป็นต้น

4.2 การดำเนินโครงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นให้ข้อเสนอแนะถึงการดำเนินโครงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความหวงแหน และความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตน ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง ผู้นำท้องถิ่นได้ระบุโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ดำเนินการแล้ว เช่น โครงการประเพณีลอยกระทง สงกรานต์และออกพรรษา โครงการแต่งกายชุดไทยทรงดำในสถานศึกษา โครงการแสดงรำแคนของชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง (ไทยทรงดำ)โครงการอนุรักษ์ภาษาถิ่นภูเก็ต โครงการจำลองวิถีย้อนยุคกรุงสุโขทัย โครงการประเพณีบุญบั้งไฟ โครงการสืบสานประเพณีบุญคูณลานและบุญข้าวจ้ โครงการประเพณีพิธีเหยา โครงการจัดตั้งชมรมเจริญเมธิญ กันตรึม เป็นต้น

4.3 การดำเนินโครงการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเสนอถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และกีฬา การละเล่นพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว การถ่ายทอดเป็นการส่งความรู้และทักษะด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปของการเรียนการสอนไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย ผู้นำท้องถิ่นได้ระบุโครงการเกี่ยวกับการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ดำเนินการแล้ว เช่น โครงการถ่ายทอดศิลปะการแสดงรำไท่น โครงการสอนภาษาไทยทรงดำในสถานศึกษา โครงการสอนหลานสืบสานวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน โครงการอบรมถ่ายทอดศิลปะการแสดงฟ้อนส่องน่าน โครงการถ่ายทอดความรู้แพทย์แผนไทยในโรงเรียน โครงการถ่ายทอดนิทานพื้นบ้านและสร้างเครือข่ายผู้เล่านิทานเมืองชัยภูมิ โครงการส่งเสริมการจัดทำภูมิปัญญาลูกประคบ โครงการอบรมการทำบายศรีจากใบตอง เป็นต้น

5. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเห็นสมควรให้มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป ถือเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และให้ความร่วมมือและสนับสนุน ส่งผลถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุถึงเป้าหมาย โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นได้ให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ อาทิเช่น การเผยแพร่ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทางอินเทอร์เน็ต การผลิตสารคดีสั้น การจัดตั้ง Culture Channel เพื่อประชาสัมพันธ์งานประเพณี เทศกาลต่างๆ หรือองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และรายการวิทยุเสนอสาระทางวัฒนธรรม โครงการเกี่ยวกับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดก

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว เช่น รายการวิทยุ “มรดกพื้นบ้านล้านนา” นิทรรศการถาวร เรื่องการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมือง ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โครงการรายการ “เปิดกรุพื้นบ้านสืบสานตำนานเสรีน” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

6. การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก สืบเนื่องจากความตระหนักถึงการเสี่ยงต่อการสูญหายและความต้องการที่จะประกาศเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศไทยในระดับนานาชาติให้รับรู้ อย่างไรก็ตาม ควรสอบถามความคิดเห็นจากเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและประชาชนถึงการเข้าร่วมเป็นภาคีหรือไม่

การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน เริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเอง การกำหนดแผนงานหรือโครงการ การลงมือปฏิบัติงาน และการประเมินผลแผนงานหรือโครงการ รวมถึงการกำหนดสิทธิชุมชนและข้อบัญญัติของชุมชน เพราะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์และประดิษฐกรรมทางปัญญาของคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และศึกษาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอยู่ในรูปของแบบสอบถามสำหรับผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ ฝึกรอบมสร้างควมตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ จัดโดยกลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (ชื่อเดิม คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม 2553 และได้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนทั้งหมด 314 คน

สำหรับตัวแปรที่นำมาศึกษาครั้งนี้ประมวลจากหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและ ความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (2) ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และ การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม

ในบทนี้ จะสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐานทั้ง 3 ข้อ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการวิจัยในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

ในส่วนนี้จะเป็นการสรุปลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง และสมมติฐานการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยเรียงจากสมมติฐาน 1 ถึง สมมติฐาน 3 ตามลำดับ มีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ชายจำนวน 164 คน และผู้หญิงจำนวน 149 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และแต่งงานแล้ว ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด และมีระยะเวลาการทำงานตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป

2. การสรุปและอภิปรายผลสมมติฐาน 1

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และ การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม ซึ่งจำแนกตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังตามสมมติฐาน 1 ที่มี

เนื้อความว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้สนับสนุนสมมติฐาน 1 ซึ่งพบว่า

2.1 ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังบางอย่างต่างกันจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการริเริ่มโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้แก่ อายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน การได้ยืมข่าวสารและการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.2 ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังบางอย่างต่างกันจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้แก่ อายุ ตำแหน่ง ระยะเวลาการทำงาน และการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2.3 ผู้นำท้องถิ่นที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังบางอย่างต่างกันจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง การได้ยืมข่าวสารและการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความแตกต่างในอายุของผู้นำท้องถิ่นสอดคล้องกับงานวิจัยพิชัยสุขวุ่น(2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากอำเภอไชยา พุนพิน และกาญจนดิษฐ์ จำนวน 1,085 คน พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยผู้ที่มีอายุระหว่าง 36-48 ปี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปี ลงมา

ในส่วนผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความแตกต่างในตำแหน่งของผู้นำท้องถิ่นข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของณิษฐ์ วรวัตร (2547) ทำการวิจัยด้านบทบาทคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการดำเนินงานของวัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศจากการสุ่มหลายชั้น จำนวน 288 คน ผลการวิจัยพบว่า กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดมีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรมได้มีโอกาสแสดงออกและพัฒนาความรู้ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยพัชนี สภาและคณะ (2548: ออนไลน์) ศึกษาบทบาทด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านปัจจัย ด้านการปฏิบัติ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบสุ่มกลุ่มและแบบเจาะจง จำนวน 186 จากองค์การบริหารส่วนตำบล 62 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้และความเข้าใจในงานวัฒนธรรมทั้งด้านความหมาย และการปฏิบัติงานในระดับดีมาก

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างด้านการได้ยืมข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน

ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย สุขวุ่น (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากอำเภอไชยา พุนพิน และกาญจนดิษฐ์ จำนวน 1,085 คน พบว่า ผู้ที่รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับสูง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากกว่าผู้ที่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างด้านการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้นำท้องถิ่นในการส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย สุขวุ่น (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากอำเภอไชยา พุนพิน และกาญจนดิษฐ์ จำนวน 1,085 คน พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนที่ได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สำหรับผลการวิเคราะห์ระยะเวลาการทำงานของผู้นำท้องถิ่นไม่มีความแตกต่างกันในการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทน์ เกียรติโพธา (2542) ศึกษาเรื่องความตระหนักในมลพิษทางอากาศของตำรวจจราจร กรุงเทพมหานคร ข้อมูลได้มาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นตำรวจชั้นประทวนที่ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานครปี 2541 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มจำนวน 386 คน ผลการศึกษาพบว่า ตำรวจที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านจราจรต่างกันมีความตระหนักในมลพิษทางอากาศไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ขั้นตอนการประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมักจะถูกละเลยจากผู้จัดทำโครงการ/กิจกรรม ดังงานวิจัยของวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช (2551) เกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการแบบบูรณาการประเพณีสวดล้าน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เครือข่ายทางวัฒนธรรม ศิลปิน นักวิชาการและเยาวชนพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยสรุปว่าการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหา ตั้งโจทย์ สร้างเครื่องมือ และจัดเครือข่ายเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่านั้น จึงยังขาดกระบวนการประเมินผลโครงการ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างด้านระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่นไม่พบความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นจะมากน้อยเพียงไหน ไม่ว่าจะมีการระดับการศึกษาสูงแค่ไหนก็ตาม หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถการดำเนินโครงการ/กิจกรรมได้ (วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2551)

3. การสรุปและอภิปรายผลสมมติฐาน 2

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และ การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรมซึ่งจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามสมมติฐาน 2 ที่มีเนื้อความว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้ปฏิเสธสมมติฐาน 2 ซึ่งพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่แตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถการดำเนินโครงการ/กิจกรรมได้ (วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2551)

4. การสรุปและอภิปรายผลสมมติฐาน 3

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การริเริ่มโครงการ/กิจกรรม การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และ การประเมินผลและความยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรมซึ่งจำแนกตามระดับความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามสมมติฐาน 3 ที่มีเนื้อความว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันจะมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกัน ได้ปฏิเสธสมมติฐาน 3 ซึ่งพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตระหนักในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่างกันมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่แตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ จะทำให้ไม่สามารถการดำเนินโครงการ/กิจกรรมได้ (วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. 2551) หรือผู้นำท้องถิ่นเองอาจไม่มีเวลาพอที่จะอุทิศให้กับงาน และอาจขาดความรู้ความเข้าใจด้านการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (นาถุยา สุวรรณทรัพย์. 2537)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 การจัดทำฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถือเป็นวิธีการขั้นต้นของการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านการสำรวจ ศึกษา และบันทึกข้อมูลของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การจัดทำฐานข้อมูลนี้จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย อันจะส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างต่อเนื่อง

1.2 การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จะทำให้การบริหารจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยเป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง รวมถึง กระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึง

คุณค่า อัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของชาติมิให้เสี่ยงต่อการสูญหายไป

1.3 การสนับสนุนการดำเนินโครงการด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยภาครัฐ ทั้งทางด้านงบประมาณ การจัดตั้งเครือข่ายวัฒนธรรม การจัดฝึกอบรมให้ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และการบรรจุแผนงานด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแผนงานประจำปี รวมไปถึงการผลักดันให้การปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นวาระแห่งชาติ

1.4. การดำเนินโครงการส่งเสริม อนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อาจจะมีการเปิดโอกาสแสดงออกและพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและความสามารถพิเศษทางวัฒนธรรม การดำเนินโครงการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม และกีฬา การละเล่นพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวไปยังกลุ่มเป้าหมาย

1.5 การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้แก่กลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป ถือเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และให้ความร่วมมือและสนับสนุน ส่งผลถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุถึงเป้าหมาย โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.6 การเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อป้องกันการเสี่ยงต่อการสูญหายและความต้องการที่จะประกาศเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศไทยในระดับนานาชาติให้รับรู้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินและการประเมินผลและความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง เช่น อายุการทำงาน ความรู้ หรือความตระหนักเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งต่อไป

2.2 ควรทดลองจัดตั้งเครือข่ายวัฒนธรรมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อหาจุดเด่นและจุดอ่อนต่อไป

2.3 ควรศึกษาผลการจัดฝึกอบรมให้ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อการมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้ท้องถิ่นแต่ละกลุ่ม

2.4 ควรศึกษาแนวทางและทดลองวิธีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไปมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรรณา วัชรธำรงกุล. (2552). การสร้างแบบวัดความตระหนักรู้ต่อผลกระทบของสภาวะโลกร้อน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. ปรินτυนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัดสำเนา)
- กลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2552). การประชุมเชิงปฏิบัติการเนื่องในพิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปี 2552. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัดสำเนา).
- เกศินี คำทวิ และกาญจนาคนต์ ลุสมบัติ. (2548). บทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอำนาจเจริญ. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://www.culture.go.th/research/isan/48_16.html
- ขนิษฐ วรรวัตร. (2547). บทบาทคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดในการดำเนินงานของวัฒนธรรมจังหวัด. ปรินτυนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริการการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัดสำเนา)
- ณัฐฐา จุลพรหม, อาษา ทองธรรมชาติ, และ อัจจิมา อินทธีรย์. (2549). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นฟู ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนย่านวัดราชโอรสารวัดนางนอง และวัดหนึ่ง. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัดสำเนา).
- ถนัด เหมโส. (2548). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://www.culture.go.th/research/isan/48_17.html
- เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ. (2548). การศึกษาผลจากการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การภาครัฐ และเอกชน ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัดสำเนา).
- นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ. (2548). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน ในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่น อำเภอพระนครศรีอยุธยา. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://www.culture.go.th/research/center48_4.html
- นาถุยา สุวรรณทรัพย์. (2537). การจัดดำเนินการของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสหวิทยาลัยศรีอยุธยาในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. ปรินτυนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัดสำเนา).
- นิตยา วิมลศักดิ์. (2548). การศึกษาความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับมลพิษสิ่งแวดล้อมในชีวิต

- ประจำวัน โดยใช้ชุดฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินุญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ. (อัคราณา).
- นุญานิพนธ์ และสุพจน์ สุทธิศักดิ์. (2548). การฟื้นฟูจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่อร่วมกันอนุรักษ์และสืบสาน อารยธรรมทวารวดีแห่งเมืองโบราณศรีชัยศรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัคราณา).
- บรรชัย สืบสังข์. (2535). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหา สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ. (อัคราณา).
- เบญจรงค์ มาประณีต. (2552). การปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. วารสาร สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 13 (ม.ค.-ธ.ค. 52): 53-64.
- ประภาส สะท้อนอิทธิฤทธิ์ และอุดมภูเบศวร์ จุมพลหลัง. (2548). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัคราณา).
- ประสาธน์ สิทธิเลิศ. (2542). การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสระบัวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน : การสืบทอดวัฒนธรรมการปั้นหม้อดินเผา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (อัคราณา).
- พชนี สภา และคณะ. (2548). บทบาทด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด อุบลราชธานี. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://www.culture.go.th/research/isan/48_15.html
- พิชัย สุขวุ่น. (2546). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลและประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรินุญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อัคราณา).
- มณฑิรา ชื่นนาน. (2543). ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการส่งเสริมและ พัฒนาวัฒนธรรม: กรณีศึกษาตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. วันที่ สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://www.culture.go.th/research/center43_10.html
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- ฤดี ภูมิถาวร และปิยา ช่อผล. (2530). แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ต. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, http://www.culture.go.th/research/south/30_1.html
- วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2551). การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน.

- วันที่สืบค้น 16 มีนาคม 2554, http://www.culture.go.th/research/south/51_2.html
- วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. (2551). *การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีรับเทียวทวดในตำบลตีหลวง อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา*. วันที่สืบค้น 16 มีนาคม 2554, http://www.culture.go.th/research/south/51_5.html
- ศรุดา สมพอง. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อค์ดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2551). *หนังสือคู่มือเบื้องต้นเรื่อง แนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. (อค์ดสำเนา).
- _____. (2552). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุธี วรประดิษฐ. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชน. วันที่สืบค้น 23 เมษายน 2553, จาก http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5
- หรรษา มีมงคลกุลดิถ. (2551). *การมีส่วนร่วมของภาครัฐและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในชุมชนแขวงสมเด็จพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อค์ดสำเนา)
- อนุสรณ์ สุนทรพงศ์ และเชษฐา โพธิ์ประทับ. (2543). *ความตระหนักและการเตรียมพร้อมรองรับการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อค์ดสำเนา).
- Section of Intangible Cultural Heritage. (2009). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Division of Cultural Objects and Intangible Cultural Heritage Sector, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).